Přítomnost

ROČNÍK II. V PRAZE, 16. července 1925. ČÍSLO 27.

Politika

Ferd. Peroutka:

Sladko je vládnouti.

Někteří lidé, jinak dosti kacířští, povídají, že se učí míti k panu Švehlovi respekt. Začíná o něm prorážet mínění, že nikdy nemluví do větru. Co řekne, to se také stane. To dovedou dva druhy lidí: buď proroci nebo ti, kdož mají v rukou moc. Náš nynější ministerský předseda není prorok. Patří do té druhé kategorie. Můžeme říci, že svatému Petru je lehko prorokovati o počasí, neboť on, jak slýcháme, si to počasí dělá. Stejně lehko je panu Švehlovi prorokovati o tom, co se stane v našem parlamentu: neboť si to prostě udělá. O volební reformě mluvilo se již hezkou dobu. Říkalo se to a říkalo se ono. Někteří z t. zv. směrodatných činitelů, kteří sice ke směru patří, avšak neudávají jej, byli jaksi na rozpacích, co si mají mysliti. Roznášely se takové divoké pověsti, jako že prý výkonný výbor československých socialistů v záchvatu náhlé svobodomyslnosti všemi hlasy usnesl se odmítnouti volební reformu. Vyprávělo se, že pan ministr Stříbrný ohrnuje nad reformou nos. Byli lidé, kteří nevěřili, že k ní dojde. Byli jiní, kteří byli přesvědčeni, že k ní nedojde ve formě tak ostré. Proti tomuto zmatku stálo svědectví, které vydal ministerský předseda. Řekl jednou těm, kteří se ho ptali na ty věci: neklamte se, volební reforma bude, a budou stanovena závazná dvě procenta hlasů pro všechny strany. Ano, člověk se naučí vážit si mínění pana Švehly: volební reforma s oněmi dvěma procenty byla již předložena poslanecké sněmovně, která ji také přijme, leda že by se náhle led změnil v oheň. Pan Švehla je praktik, ne theoretik. Má-li v sobě dosti pathosu — o čemž pochybuji — aby si sám pro sebe koncipoval nějaký náhrobní nápis, pak nepochybně požádá své přátele, aby ho pohřbili pod kamenem, na němž bude napsáno: Zde leží muž činu. Ačkoliv se praví, že si koupil a přečetl všechny theoreticko-politické spisy z Laichterova nákladu, přece u něho vždy ustoupí theoretické skrupule přáním druhu praktického. Mezi politické skrupule počítá i starost o zachování čisté a přímé demokracie. Volební reforma znamená rozloučení se skrupulemi tohoto rázu. Přináší odpověď na každou otázku. Praví se, že za takové volební reformy nebyl by ani Masaryk dosáhl mandátu. Duch, v němž byla usnesena tato reforma, odpovídá: nuže, tedy by ho nebyl dosáhl. Praví se, že za Rakouska to bylo v tomto ohledu lepší. Tedy to bylo lepší, co na tom — odpoví se. Volební reformou ničíte zásadu poměrného zastoupení: možná, že ničíme tu zásadu. Znemožňujete malé strany, které mohou býti kvalitativně velmi dobré: ano, znemožňujeme takové strany. Je to reforma, která je vypočtena na to, aby posílila vaše postavení: ano, chceme posílit své postavení. Nebude možno vámi hnouti: tedy námi nehýbejte. Nebude účinné kontroly proti vám: sami se budeme kontrolovat. Máte v úmyslu ukradnouti pět mandátů lidem, kteří si je zasloužili a vybojovali: nechceme je ukradnout, my je pouze zrušíme. Tato reforma se svými ustanoveními udělá z poslanců bezvolné stiny: budeme tedy žiti mezi stíny. Zjev individuality vymizí z našeho parlamentu: nepotřebujeme zjevů individualit, potřebujeme strany. Děláte si, co chcete: ano, děláme si co chceme.

Ministerský předseda Švehla je vtělením koaličního ducha. Nikdo rozumný nemůže býti v našich poměrech odpůrcem principu koalice. Vše, proti čemu bojujeme, jsou některé koaliční mravy a methody. Málokdy vystoupily koaliční methody tak jasně jako v právě podaném návrhu volební reformy.

Když byl návrh volební reformy předložen, lapaly, zdá se, koaliční žurnály po nějakém slově, jehož by se dalo užíti pro různá ta ustanovení, která nekoaličním tiskem jsou označována většinou jakožto skandální. Konečně se jim rozsvětlilo v hlavě: K čemu by bylo slovo »zajímavý«! To jest slovo neobyčejně kulaté a vydrží mnoho. Koaliční tisk tedy zvěstoval svým čtenářům, že volební reforma přináší »zajímavé« změny. Již v Goethově »Faustu« stojí psáno, že »eben dort, wo Begriffe fehlen, da stellt ein Wort zur rechten Zeit sich ein«. Koaliční tisk neodváží se nazvati ustanovení, dle něhož strana může kteréhokoliv poslance zbaviti prostým usnesením mandátu, ustanovením dobrým: protože je však třeba to nějak nazvati, nazve to ustanovením zajímavým. Dvouprocentní kvota hlasů pro malé strany figuruje tu rovněž jakožto »zajímavý požadavek«. Neslýchané ustanovení, aby voliči malých stran, kteří podepsali kandidátní listinu, v případě porážky ručili za onu část volebních výloh, kterou u velkých a vítězných stran platí stát, nazývá se v koaličním tisku zajímavou novinkou, zřejmě proto, aby se nějak obešel jedině patřičný název: ničemná novinka. Učiníme-li již jen několik kroků do předu po této stylistické cestě, pak nazveme i ricinový olej, který italští fascisté dávali píti svým odpůrcům, pouze jako zajímavou politickou novinku. Pro živější demokratický cit je v návrhu volební reformy rozhodně až trochu příliš zajímavosti. Přáli bychom si ji méně zajímavou a méně sensační. Což nám chce někdo namluviti, že v koaličních kruzích se tak dlouho uvažovalo jen proto, aby nám bylo předloženo něco zajímavého? Mají páni tolik péče o to, abychom se bavili? Nechceme zábavu, chceme právo. Z komentářů koaličního tisku je vůbec patrno, že odporučiti tuto reformu přízni voličstva působí nehorázné stylistické obtíže. Dávno již nepsali oddaní redaktoři tak špatně, jako v tomto případě. Čtete-li na př. úvodník »Práva lidu«, máte dojem, že tu po neschůdné cestě táhnou vzpírající se kozu do vrchu.

> »Novinek ve volebním řádu,« píše »Právo lidu«, »jest celkem jen několik a to pořádných. Koaliční vláda proto opět si dává vysvědčení naprosté smiřlivosti a snášenlivosti k stranám opositčním.«

Na každého člověka, jehož inteligence není částečně zastřena, musí tyto věty působiti stejně výstředním dojmem, jako kdyby někdo pravil: »dal jsem mu ran celkem jen několik a to pořádných; proto opět si dávám vysvědčení naprosté smiřlivosti a snášenlivosti k tomu chlapu«. Nikdo, leda ten, kdo je v rozpacích, nemůže psáti tak špatně a zmateně. To se děje, když

strana, která tak dlouho bouřila pro všeobecné, rovné, volné a tajné hlasovací právo, je nucena postaviti se na první stupínek mussolinismu.

Pan poslanec Bechyně rozvinul před námi v »Nové svobodě« mnoho učenosti a historických příkladů, aby dokázal, že pojem demokratičnosti je relativní a aby tímto způsobem obhájil volební reformu. Dostanete-li však do rukou vládní návrh reformy, vidíte naprosto jasně, že tu nejde o žádnou relativnost pojmu demokratičnosti, nýbrž o zcela nerelativní násilí. Dobrá, dejme tomu, že formy demokracie jsou relativní a že se projevují jednou tak, podruhé onak. Připusťme, že konec konců ani poměrnost voleb, ač je nejspolehlivějším vyjádřením vůle lidové, není jediným nástrojem demokracie. Co však, probůh, má s tím vším činiti 29. paragraf navrhované volební reformy? Tento paragraf, který má všechny nároky na proslulost jakožto slavný příklad toho, jak lidé, kteří mají moc v rukou, dovedou týrati lidi, kteří moc nemají, stanoví:

»Strana, která nedosáhla v žádném volebním kraji mandátu, hradí celý náklad, spojený s rozmnožením jejích kandidátních listin. Strana, která podle § 51. nedosáhla ustanoveného počtu hlasů, hradí celý náklad ve volebních krajích, ve kterých nedosáhla mandátu. V obou případech ručí za onu část nákladu, jíž by jinak hradil stát, solidárně kandidáti této strany i s voliči, kteří podepsali kandidátní listiny, a vymáhá se na nich politickou exekucí, nebyla-li zaplacena do 8 dnů po vyzvání předsedou krajské volební komise.«

To ovšem jest »pořádná novinka«, jak se vyjadřuje »Právo lidu«. Nevím, kterými příklady z historie obhájí p. poslanec Bechyně tuto novinku a kterých citátů z knih profesorů státního práva k tomu užije. Myslí, že i toto se dá umístiti pod ochranná křídla citátu z Masaryka, který uvádí tučnými písmeny: »Také demokratická vláda je pouze snesitelnou dávkou nesvobody«? Praktický politik je bytost příliš zaměstnaná, než aby sháněl pouze citáty pro zábavu a poučení. Rozhodne-li se užíti nějakého citátu, má obyčejně na mysli určitý cíl, většinou tak pochybný, že pociťuje potřebu ozdobiti jej nějakou fangličkou. Když hrabě Stürgkh rozpouštěl český sněm a ustanovoval místo něho správní komisi, užil k tomu citátu ze Shakespeara. Bojím se praktických politiků, kteří citují, jsou tak nebezpeční jako diplomati, kteří uvádějí precedenční případ. Toho dne, kdy pan ministerský předseda Švehla veřejně bude citovati nějakou větu z Havlíčka nebo z některého jiného slavného demokrata, stane se nepochybně něco strašlivého: snad bude předložena parlamentu volební reforma, která stanoví nejnižší počet hlasů pro stranu na dvěstěpadesát tisíc hlasů nebo která bude otevřeně ceniti hlasy, odevzdané pro koaliční strany, dvakráte výše než hlasy odevzdané pro strany jiné. Cituje-li koaliční politik něco z theoretické knihy, pak je to něco takového jako lví zamručení. Není to právě nový způsob, doprovázeti se hudbou složenou z demokratických citátů, chceme-li dáti demokracii [illegible]upku. Kdykoliv rakouská vláda hodlala se dostat[illegible] kterému národu na kobylku, vždy povstal stařec na t[illegible]ně a začal mluviti o blahu národů jemu svěřených. Myslím, že můžeme býti naplněni nedůvěrou, nalezneme-li citáty z Masaryka v ústech koaličních politiků, kteří mají právě něco za lubem. Masarykův citát patří Masarykovi a ne těm, kdož nás právě hodlají oblažiti volební reformou. V Masarykových ústech má poněkud jiný přízvuk: znamená to obranu proti těm, kteří si demokracii představují jakožto anarchii. Užívá-li však pan poslanec Bechyně Masarykova citátu, znamená to obranu proti těm, kteří si představují demokracii jakožto rovnoprávnost všech politických stran. Řekl-li Masaryk, že také demokratická vláda je pouze snesitelnou dávkou nesvobody, myslil tím tolik, že ani v demokracii nemůžeme žíti nevázaně podle svých pudů a že musíme se poutati ohledy ke společnosti. Říká-li však koaliční politik, který připravuje volební reformu, že také demokratická vláda je pouze snesitelnou dávkou nesvobody, míní tím, že ani v demokracii nesmíme žíti politicky volně a že se musíme podříditi dogmatu o přirozené nadvládě pěti koaličních stran. Zajisté, ani život v demokracii nepřináší úplnou svobodu. Jde však o to, jaký smysl má ona dávka nesvobody. Masaryk mluví o dávce nesvobody, která je nám vnucena ohledy na společnost. Volební reforma nám servíruje dávku nesvobody a nerovnosti z ohledu na pět koaličních stran.

Pan poslanec Bechyně pronáší ušlechtilé řeči, a volební reforma ukazuje neušlechtilá fakta a neušlechtilé úmysly. Pan poslanec Bechyně oděl volební reformu do fraku theorie, a 29. paragraf této reformy, který jsem citoval, ukazuje, že tato reforma chodí v okovaných botách. Žádnou šminkou, sebranou v Masarykových spisech, nelze zastříti, že tato reforma v podstatě zavádí politickou nerovnost mezi občany. Mluví-li Masaryk o dávce nesvobody, myslí tím rovnou dávku nesvobody pro všechny, pro Švehlu a Stříbrného jako pro nás. Volební reforma zavádí však větší dávku nesvobody pro ty, kdož se dosud neodhodlali vstoupiti do některé z koaličních stran, než pro ty, kdož v nich jsou. 29. paragraf reformy znamená, že se tu ukázal brutální loket a že náš hromovládce, p. Švehla, praví na adresu nespokojenců jako onen starý hromovládce antický: quos ego! já vám dám! Tento paragraf znamená, že strana, která nebude moci učiniti zadost nejnovějšímu koaličnímu vynálezu, totiž dosáhnouti 120 tisíc hlasů, bude v určitém případě nejen oloupena o čtyři mandáty, které by jí podle starého volebního řádu připadly, nýbrž bude musiti ještě zaplatiti těžkou peněžní pokutu. Koaliční vůdcové, kteří dlouho se rozhlíželi, jakým způsobem zajistiti své posice, připadli konečně také na to, že peníze světem vládnou, a rozhodli se nahnati nespokojencům strach také tímto způsobem. Je to brutální násilí, které se už ani nechce skrývat. Koaličním stranám, které svou věc mají už v suchu a které po celých šest let intensivně pracovaly, aby se nemuseli báti onoho požadavku dvou procent hlasů, které za tím účelem zneužívaly své moci v ministerstvech, které mohly ze státních peněz rozdávati subvence a různé výhody, aby sehnaly pro sebe voliče, těmto stranám zaplatí polovinu volebních výloh stát. Stát je ostatně celkem už zvyklý doplácet na jejich agitaci. Ale volební reforma si vymyslila řadu obručí, jimiž jako varietní umělci musí proskakovati ti, kdož se odhodlávají jíti poprvé do voleb. Jestliže tedy některé z těch nových stran dojde před poslední obruč dech, znamená to podle volební reformy, že si ještě na to pořádně doplatí a že bude musiti zaplatiti i tu polovinu nákladů volebních, kterou koaličním stranám hradí stát. Aby věc byla uspořádána ještě rafinovaněji, usnesly se koaliční kruhy, že za tyto výlohy budou ručiti ne pouze kandidáti, ale i těch sto občanů, kteří podle zákona musí podepsati kandidátní listinu.

Koalice rozhodla se definitivně súčtovati se stavem, kdy může kandidátní listinu podepisovati každý. Podle jejího mínění takovýto stav příliš zavání anarchicko-individualistickým rysem. Každá legrace něco stojí, a tak od volební reformy budou moci kandidátní listiny podepisovati pouze lidé zámožní, kteří mají dost peněz na to, aby dopláceli na politiku. Už nestačí mít prostě ideje a program, je třeba si umět na ně také zaplatiti. Toto ustanovení zřejmě směřuje k tomu, aby prostým občanům zahnalo chuť pouštěti se do voleb. Nevím, kdo si vymyslil tento trik. Ale byl to nepochybně duch sice odvrácený od abstraktních idei, jako je slušnost, ale za to zlomyslný, mazaný a prohnaný, který si řekl: možná, že zklamou všechny naše naděje a náš důmyslný systém překážek; zkusme se tedy ještě podívati, jestli ti lidé nemají Achillovu patu v kapse. Nikdo, kdo si zachoval trochu ponětí o slušnosti v politice, nebude moci tohle nazvati důstojným děláním politiky. To je způsob hodný handlířů, a nepochybně se u nás ještě najdou lidé, kteří dovedou zabrániti tomu, aby se politika vrhala do těchto kalných vod. Je to násilí, jež vrhá potupu na hlavy těch, kdož ho užívají. V tomto neobyčejně důmyslném systému záruk proti vznikání nových stran chybí už jen ustanovení, aby vůdcové nových stran, kteří prohrají volby, byli potrestáni ještě čtrnáctidenním vězením. Jinak by tu bylo již vše, co si dovede vymysliti koaliční inteligence proti těm, kdož si stěžují. Není to právě povznášející pohled, vidíme-li, kterak se naše vláda dostává na tyto cesty a kterak hodlá štípati nepříjemně a malicherně jako komár. Je nutno říci, že se už vyzná v tomto štípání svých občanů: do tohoto oboru na př. patří přesazování státních zaměstnanců nebo nucení jich pod záminkou restrikce, aby vstoupili do koaličních stran. Vymyslila-li si vláda tento 29. paragraf zejména pro nebezpečí nějaké strany úřednické, nutno říci, že to nebylo vymyšleno špatně: tito lidé se svými hubenými platy budou se obávati podepsati nějaké kandidátní listiny, bude-li jim hroziti perspektiva, že politika sebere máslo s chleba jejich dětí a že oni budou po celý život pod hrozbou exekuce spláceti dluhy, které jim vzešly z jednoho nepodařeného politického pokusu. Tento paragraf dokonale demaskuje koaliční úmysly: je tu pohromadě kruh lidí, kteří hodlají vzíti svou pomstu a přivést majetek svých protivníků až na buben. Samy »Národní listy« napsaly, že nad tento paragraf dalo by se nadepsati: Vae victis! běda přemoženým! Pan ministerský předseda hází na váhy, na nichž se váží pokuta pro přemožené, svůj meč a žádá, aby i tento byl zvážen, pravě: běda malým stranám, které to prohrají! do dna nechť vypijí kalich hořkosti!

Ustanovení, které nutí kandidáty a voliče poražené malé strany, aby zaplatili i onu část volebních útrat, již koaličním stranám zaplatí stát, je povahy neobyčejně mstivé a fakticky porušuje, jak všeobecně bylo konstatováno, politickou rovnost. Této výtce se brání koaliční tisk jediným způsobem, a to chaboučkým a netalentovaným: prý se čeští kritici předlohy ocitají v jedné frontě s »Rudým Právem« a »Bohemií«. Za tento vynález udělá koaliční redaktor dva vykřičníky a je s obhajobou volební reformy hotov. Prosím, ocitneme se v jedné frontě s kýmkoliv, kdo v tom či v onom případě bude říkat pravdu. Bude-li nás koalice nutit, abychom věřili, že $2 \times 2 = 3$, budeme v jedné frontě s Němci a komunisty tvrdit, že $2 \times 2 = 4$. A zde také ta naše jednotná fronta už přestává. Vůbec, věc, kterou je při této příležitosti těžko snésti, je sladoučký a licoměrný tón koaličního tisku: oni prý nechtějí brániti vzniku nových stran ani rozšíření nových idei; oni prý pouze nechápou, proč by tyto nové strany nebo idey musily míti poslance v parlamentě; oni mají jen starost, aby se ty nové strany a ideje neudýchaly; ať si zatím posedí bez parlamentního zastoupení a klíčí v tichu; oni prý jen proto kladou v cestu překážky, aby nové strany a nové ideje překonáváním překážek sesílily. Vskutku, bude nutno vypsati cenu na nalezení onoho osla, který si nechá tímto způsobem mazati med kolem úst. Tento pokrytecký a rozpačitý tón koaličních úvodníků předstírá jakousi objektivitu. Ale, pánové, nikoho nepřesvědčíte, že je tu objektivní zájem. Volební reforma byla vynalezena, aby hájila zájmy velmi stranické. Přinese-li »Venkov« článek od »nestranného pozorovatele«, kde tento nestranný pozorovatel si počíná jako nejoddanější sekretář agrární strany, tak člověk opravdu už neví, má-li se zlobit nebo smát. Ano, právě »Venkov« je zřízen k tomu, aby byl rejdištěm nestranných pozorovatelů! V lokálech toho druhu jsou skutečně nestranní pozorovatelé vyhazováni ze dveří. V předvolební kampani prohlásil se »Venkov« dokonce ochotným k diskussi. Naši praktičtí politikové, když chtějí diskutovat, jsou skoro tak nebezpeční, jako když citují slavné autory. Nastojte, o čem chtěl zavésti diskussi »Venkov«? O tom, nebylo-li by dobře, abychom »vedeni snahou pečovat o rozkvět domoviny«, jak stojí v ústavní listině, zrušili tajné hlasovací právo a zavedli volení veřejné: prý se nikdo nemusí stydět za své mínění. Zajisté, zejména státní zaměstnanci před restrikcí, kterou se podařilo pověsiti jim nad hlavu jako Damoklův meč. Diskusse je dobrá věc, ale jsou diskusse, které se nevedou: tento námět k diskussi, který předkládá »Venkov«, patří mezi ně. Konec konců by bylo možno diskutovat také o tom, neměli-li bychom se vrátiti do starého Rakouska. To by byl stejně důstojný námět k diskussi. Koaliční politikové, předstírají-li při takové příležitosti, jako je volební reforma, objektivní zájem, vypadají jako lidi, kteří si vypůjčili masku v nejbližší půjčovně: jsou jim ty šatičky trochu krátké a úzké a zejména z nich vykukují silné lokte, jimiž se hodlají dostati ku předu. Co pomůže pronášeti ušlechtilé řeči a předkládati theoretické politické rebusy, když v takovém detailu, jako je paragraf 29., se zřetelně objeví pudy, které nutkaly k této volební reformě. Návrh volební reformy, jak byl předložen, znamená v podstatě návrh, jak nahnati nespokojencům strach a jak protežovati strany koaliční. Paragraf 29. nahání strach kapse nespokojenců. Jiné paragrafy protežují koaliční strany jiným způsobem. Ale všechny cesty vedou do tohoto Říma. V Anglii si dají záležeti na tom, aby v politice nebyly porušeny ony zásady, jež tam shrnují pod názvem fair play. Když anglická dělnická strana poprvé vyšla z voleb tak silná, že znemožnila, aby konservativci sami ujali se vlády, řekli liberálové, že dají dělnické straně fair chance, slušnou příležitost: odmítli spojiti se s liberály k vytvoření koaliční vlády, čímž umožnili, aby Labour Party přišla se svým minoritním kabinetem a ukázala, co dovede. Podle této volební reformy soudě, jest u nás málo pojmů tak zcela ve psí jako právě fair play a fair chance v politice. Koaliční strany ani nenapadne, aby někomu, sebe vyjímaje, dávaly slušnou příležitost. Volební reforma znamená, že vynaložily vše, aby všem konkurentům daly příležitost jen co nejne-

slušnější. Každému je zřejmo, jak ohromný předskok mají koaliční strany před každou novou stranou, která by teprve začínala politický život: mají za sebou dlouhou politickou tradici, za šest let samostatnosti opevnily se ve všech posicích, kam se mohly dostat; rozhodujíce o státních financích, mají mnoho darů k rozdání; mají dosti peněz na volby. Každá počínající strana má už tak jako tak konkurenci neobyčejně svízelnou. To vše koaličním stranám nestačí. Jsouce nepatrně vynalézavy, pokud se týká na př. vedení hospodářského života státu, ukazují se velmi vynalézavými, pokud jde o politické triky a maličké chytrosti vůči jejich odpůrcům. Volební reforma je udělána tak, aby dala koalici do ruky ještě jednu velkou zbraň: tou zbraní jest překvapení. Volební reforma dává koaličním stranám do ruky možnost, aby volbami překvapily své konkurenty. Lhůta, která má uplynouti od dne vypsání voleb do jejich provedení, je tak krátká, že toho může znamenitě využíti ten, kdo předem zná datum volby, kdežto ten, kdo nebude předem informován, nebude míti dosti času na přípravy. Tímto způsobem se opět přistřihuje fair play a rovná příležitost pro všechny strany. Netřeba pochybovat o tom, že koaliční strany, které se již tolikráte dohodly, že se dohodnou, dohodnou se také tentokráte, že se dohodnou, jak vypadnouti na nekoaliční strany volbami z čista jasna. Dejme tomu, že tentokráte se již všeobecně ví o blízkosti voleb. Ale nebudou-li se koalici výsledky voleb líbiti, přijde nepochybně velmi brzy s volbami novými, jež vypíše v takový okamžik, že předem neinformované strany do nich vpadnou jako do medvědí jámy. Malé a nové strany mají větší potíže se sháněním peněz pro volby než koaliční kolosové: budou-li malé nové strany překvapeny novými volbami, možná, že ani neseženou peníze na ně, a tak bude mít koalice pokoj. To vše je ovšem hra, která je co nejvíce vzdálena fair play. Celá moudrost volební reformy je vyjádřitelna příslovím: kdo dřív přijde, ten dřív mele. Strany, které jsou již nyní u moci, chápou se všeho, aby stížily postup novým útvarům, které s nimi budou zápoliti o přízeň lidu. Nespoléhají se ani na svou tradici, ani na důstojnost, jež jim přísluší, ani na zásluhy, jichž si získaly za poslední volební období: svěří raději rozhodnutí do rukou několika triků, jež si vymyslily a jimiž hodlají zaskočiti ty, kdož přišli později. Neboť sladko je vládnouti.

Nový poslanec strany agrární, p. dr. Bobek, jemuž bylo svěřeno zpravodajství o volební reformě, napsal o ní do »Venkova« článek, v němž vyslovil naději, že obyvatelstvo pochopí zásady třetího skrutinia, ač se prý postup, jejž vláda navrhuje, zdá býti na první pohled poněkud složitý. Pan dr. Bobek nám vykládá zásady třetího skrutinia velmi akademicky, manipuluje skupinami A. a B. a uvádí početní příklady. Nemyslím, že by obyvatelstvo zcela pochopilo odborné výklady p. dr. Bobka, obávám se zejména, že by nepochopilo, v čem pozůstává »pořádná novinka« nových směrnic pro třetí skrutinium. Myslím však, že je možno p. dru Bobkovi pomoci v populárním vysvětlování těch záhad: nuže, třetí skrutinium, jak je navrhuje volební reforma, znamená, že koaliční strany nechtějí hazardovat s českými hlasy, které budou odevzdány pro malé strany, jež nedosáhnou povinných dvou procent, nýbrž že ty hlasy hodlají ukrást. To je děj, který byl předpovídán. Třetí skrutinium znamená, že hlasy, odevzdané pro malé české strany, jež nedosáhly nakomandovaných dvou procent, budou krátkou cestou rozděleny mezi koaliční strany, aby prý česká věc neutrpěla újmu. Tak se stane, že volič, kterého ani ve snu nenapadlo voliti, dejme tomu, p. Jiřího Stříbrného, konec konců přece p. Jiřího Stříbrného volí, neboť jeho hlas bude v třetím skrutiniu zmíněnému již p. Jiřímu Stříbrnému prostě úřední cestou přidělen. Tímto způsobem se může státi, že bude p. Švehlovi ve třetím skrutiniu přidělen náhodou hlas jeho úhlavního nepřítele, p. Karla Práška. Tak se může mně státi, že můj hlas bude vzat tomu, komu jsem jej dal, a bude ho použito k tomu, aby byla zvelebena strana klerikální o jeden hlas. Myslím, že mám právo stěžovati si na to. Můj hlas je můj a toho, komu jsem jej dal, a žádné třetí ani šesté ani desáté skrutinium nemá právo dávati mému hlasování jiný smysl, než já sám hodlal, a přidělovati můj hlas někomu, do koho mi nic není a kdo je mi třeba protivný. Dejme tomu, že úředníci přijdou do voleb s vlastní stranou a seženou pro ni 120.000 hlasů. Dejme dále tomu, že povinná dvě procenta budou obnášeti 121.000 hlasů. Z těchto úředních hlasů, které budou sice anulovány, pokud se týká smyslu, ne však, pokud se týká prosté existence, dostanou po 20.000 tisících strana národně demokratická, agrární, sociálně demokratická, čsl. socialistická, klerikální a komunistická. To jsou totiž české strany, které dostanou nad dvě procenta hlasů a tím zároveň i právo rozebrat si ostatní hlasy. Komunisté budou přibráni k těmto hodům, poněvadž se nepodařilo nalézti nějakou formulku, která by je vylučovala. Žijeme tedy v zemi, kde vůdcům velkých stran létají pečené hlasy do úst. Dohromady se tomu říká svoboda voleb. Za těchto okolností, kdy krátkým hokus pokusem padělá se smysl hlasovacího lístku, má třetí skrutinium slouti spíše martyrium hlasů. Teprve ve třetím skrutiniu se ukáže, koho jsme vlastně volili; vlastně se to ani neukáže, neboť zůstane navždy zahaleno pláštěm tajemství, kterému rekovi jsme svým hlasem dopomáhali k mandátu. Tak si tady lámeme hlavu, koho volit při příštích volbách, a vlastně jsou věci daleko jednodušší. Plácněte svůj hlas kam chcete, někdo jej již dostane. Kdo, do toho vám podle rozumu iniciátorů volební reformy už nic není. Kdyby byla koalice měla přímo v úmyslu vyvolati náladu pro nevolení nebo pro volbu neplacenými lístky, nebyla by si mohla počínati rafinovaněji a účelněji. Pochybuji, že by p. dr. Bobek sám vysvětlil vhodnými slovy obyvatelstvu význam tajemného třetího skrutinia. Bude nutno to obstarati za něho.

Jak věci stojí, není v této republice už jen náboženství a myšlení soukromou věcí. Pomalu počíná býti soukromou věcí i volební akt. Soukromou věcí označujeme věci takové, po nichž nikomu nic není. Ve třetím skrutiniu stává se tvou soukromou věcí, koho jsi volil. Odevzdal-li jsi svůj hlas malé straně, která neproskočí obručí dvou procent z celkového počtu hlasů, úřady vezmou o tvém hlasu pouze na vědomí, že jest tu jeden hlas, nebudou se starati o jeho smysl a přidělí jej podle klíče buď tomu nebo onomu, kdo má na něj chuť. Ty pak vezmi si z toho ponaučení, abys nelezl se svými soukromými věcmi na veřejnost.

»Právo lidu« napsalo, že »volební reformou přece prý nebrání se nikomu, aby zakládal nové politické strany.« Tento výrok patří do kategorie krutých výsměšků. Ano, »Právo lidu« má pravdu, nikomu se nebrání, aby založil nějaký debatní klub bez vlivu, který se bude scházeti k rozhovorům v oddělené místnosti

nějaké restaurace. Brání se však tomu, aby malé strany prodělaly normální vývoj od malého počtu poslanců k většímu. Nevím, která z dnešních vládnoucích stran přišla do parlamentu hned s šesti poslanci, jak se dnes žádá od malých stran. Bere se malým stranám parlamentní tribuna, bere se jim podíl na zákonodárné moci. Dělají se z nich instituce soukromé povahy, něco mezi státovědeckou společností a Armádou spásy. Žádá se, aby strany se rodily hned velké. Koalice ví velmi dobře, co to znamená vzíti novým stranám možnost, aby začínaly jako malé: znamená to, že pravděpodobně zahynou vůbec. Znamená to neslušný nátlak na psychologii voličstva. Znamená to, že se činí vše, aby nové strany nevznikly. Znamená to, že koalice se domnívá, že všechny možné stupně programu a slušnosti jsou již vyčerpány existujícími stranami a že není třeba, aby vznikalo něco nového. Znamená to, že dnešní koaliční strany nedají si dobrovolně vzíti z rukou moc, již až dosud dobyly. Bylo by možno vyjmenovati ještě celou řadu věcí, jež znamená volební reforma. Ale především a zejména znamená: sladko je vládnouti. Tak sladko, že se uchýlíme ke všemu, jen aby někdo neomezil naše vládnutí. Volební reforma je svědectvím, že koaliční strany se domnívají, že si mohou dělati co chtějí. Dříve přišly, dříve melou, a využijí všeho vlivu, který jim dává jejich dnešní role, aby zabránily ještě někomu si také zamlíti. K tomu cíli dělají vše, co dovedou. Roztrhly Velkou Prahu do dvou volebních žup. Kdyby potřebovaly ve své volební matematice vyjmouti na př. Vinohrady vůbec z pražské župy a přidělíti je někam jinam, učiní to také, neboť si zatím mohou vše dovoliti. Ale řekl Shakespeare, že žebrák na koni do smrti ho uštve. Přijde chvíle, kdy koalice sama k smrti uštve tyto své methody, kdy se proti nim probudí odpor tak živý, že nebudou možny.

Na ulicích bylo v těchto dnech živo. Socialistické strany v koalici posílaly lidi proti straně klerikální a tropily velký rámus pro aféru papežského nuncia. Klerikálové se ohlíželi po svých stoupencích a chtěli je také poslati do ulic. To bylo na veřejnosti. Zatím v zákulisí klerikálové i koaliční socialisté společnou rukou mydlili provaz, který volební reformou věší kolem krku prostého voliče. Křik rozvášněných stoupenců na ulici je nevyrušoval z této práce. Ano, život je hra, a politika je ještě mnohem více hrou než ostatní život. Nebojme se nesvobody, kterou nás může ohroziti katolická církev. Ale tak trochu se začínáme bát nesvobody, jíž nás může ohroziti koalice, ctitelé Panny Marie [illegible] ctitelé Karla Marxe dohromady, o ostatních ani nemluvě.

Reinhold Niebuhr:

Německo a moderní civilisace.

Ti, kdož studují dnešní civilisaci, mohou shledati rozbor moderního Německa studiem neobyčejně plodným a vděčným. Neboť síly, usilující o vládu v moderním státě, neprojevují se nikde jinde tak jasně, a mravní neschopnost moderní průmyslové civilisace nevychází nikde jinde tak najevo. Mravní nedostatky moderního života, které jsou u jiných národů, a zvláště v Americe, zastiňovány ohromným bohatstvím, jehož produkce je jediným téměř úspěchem moderního industrialismu, rýsují se neobyčejně živě v tomto nešťastném národě, jejž válka a její následky připravily o jediné požehnání, jehož dovede poskytnouti moderní civilisace. Chudoba Německa zveličuje každou vadu a ozřejmuje každou slabost, které má Německo společně s ostatními národy západními. K tomu ke všemu dává německá povaha výslednému obrazu osvětlení ještě ostřejší, neboť ona směřuje spíše k filosofii než k politice a jest nadána ctností stálosti, jež je zároveň její chybou a kletbou. U jiných národů, na př. u Angličanů, vede sklon ke kompromisům k zmírnění drsných konfliktů plemenných a třídních. V Německu však bojují různé politické a hospodářské skupiny o svá práva a hájí své předsudky s takovým zápalem a rozhořčením, pro něž je spořádaná vláda téměř nemožností, jež však poskytují pozorovateli velmi jasný obraz hlavních činitelů a sil v moderním průmyslovém státě.

V německé politické situaci vystupuje do popředí vzájemný konflikt tří hospodářských a politických skupin, z nichž žádná není dosti mocná, aby nabyla v národě převahy trvalé. Tyto skupiny lze zhruba označiti jako nacionály, průmyslníky a socialisty. Každá z těchto skupin je ve sporu s druhýma dvěma, ale má také nějaký zájem nebo sklon společný s druhou proti třetí. Tak jsou nacionálové a socialisté povahou svou idealisté, kteří si navzájem nerozumějí, ale chovají společnou nechuť k realismu průmyslníků. Průmyslníci a socialisté se sjednocují v podpoře politiky evropského smíru proti nacionalistickým snům o revanš. Nacionálové a průmyslníci jsou zajedno v opposici proti kolektivistickému hospodářskému programu dělnictva. Tak se politický život národa vyčerpává nekonečnými boji těchto skupin, z nichž nevychází žádný jasný a vítězný princip, který by vykoupil národ z tohoto nekonečného konfliktu.

Nacionálové představují staré tradiční Německo, jež si chtělo v Evropě zjednati místo mocí vojenskou. Mají všechny vady i přednosti toho vlastenectví, jež dalo vzniknouti moderním národním státům z trosek říše římské a jiných říší středověkých. U nich vyniká typ tradičního vlastence zřejměji proto, že jest poněkud zkarikován. Oni sami se pokládají za chladnokrevné reální politiky (Realpolitiker), operující necitelně s tvrdými fakty mocenské politiky (Machtpolitik). Ve skutečnosti jsou však naivní romantikové a jejich sentimentální láska k národu staví je v opposici stejně k internacionalismu »velkoprůmyslu« jako k internacionalismu dělnictva. Jejich patriotismus je beznadějně anachronistický v nové Evropě vzjemných hospodářských závislostí. Záleží z obmezeného citu příchylnosti k půdě u tradičního evropského sedláka a ze siláckých ponětí o národní cti u aristokratického zemana. Žijíce v těsném styku s půdou, nemají tyto vrstvy pochopení pro politické potřeby velkých průmyslových středisk, jež se v Evropě vyvinula v minulém století. A majíce oporu v své agrární prosperitě, mohou se stavět beztrestně proti těmto potřebám. Nacionálové jsou ovšem proti všem politickým a hospodářským úpravám, jež na ten čas pode jménem Dawesova plánu udržují v Evropě mír, arci za cenu politického a hospodářského porobení Německa. Ačkoli jsou právě u vesla, jsouce v čele koalice, varují se vystupovat proti těmto úpravám, ale to jen proto, že průmyslníci, jejichž podpory potřebují, se k nim zavázali. Nacionálové jsou arci monarchisté. Vypěstovali v sobě přesvědčení, že revoluce byla příčinou, a nikoli následkem porážky z roku 1918; stálým opakováním učinili politické dogma z myšlenky o socialistické »dýce vražené do zad«.

Hlučivé pravé křídlo monarchistů se před nějakým časem za vedení Hitlerova a Ludendorffova oddělilo od strany, bylo však posledními volbami učiněno bezvýznamným. Tito extrémisté objevili lehký způsob, jak zatracovat jedním dechem průmyslníky i socialisty: přičítají jejich pacifické tendence židovskému nedostatku vlasteneckého citu a semitským státoborným tendencím. Ve skutečnosti však plyne jejich podivný a zuřivý antisemitismus nepochybně z toho, že si uvědomují silný židovský vliv jak v řadách kapitalistických tak i v řadách socialistických. Císař u nich není persona grata, protože ho pokládají za jednoho z hlavních původců zindustrialisování Německa.

Průmyslníci mají svůj politický výraz ve Volkspartei, jejíž uznávanou hlavou je Stresemann. Za jeho vedení uvedla tato strana v život politiku splňovací, jejímž konečným výsledkem bylo přijetí Dawesova plánu. Průmyslníci jsou opravdoví reální politikové moderního Německa. Jsouce prosti vší sentimentální příchylnosti k národu nebo ideálům míru, berou se v politice cestou, kterou jim diktují jejich zájmy. Jsou dokonalými představiteli světského ducha moderního industrialismu. V posledních několika letech provozovali politiku evropské dohody, neboť se báli, že by nacionálové svou svěřepostí jenom hráli do noty francouzskému militarismu. Vědouce dobře, že se za francouzským šovinismem tají touha francouzských železobaronů po německém uhlí, snažili se uchovati si právo na tyto zdroje přijímáním i nejvýstřednějších požadavků francouzského militarismu. Mezitím usilovali svrhnouti hlavní břímě reparací na bedra dělnictva a povedlo se jim přivésti vniveč některé velmi draze vykoupené vymoženosti dělnictva. Jejich smířlivé politice se dostávalo účinné podpory od demokratů i od centristů, jimž opravdu jde o evropský mír, a passivní podpory socialistů, kteří byli ochotni ke každé oběti, aby se odvrátila hrozící válka. Nyní, když působnost Dawesova plánu je jakž takž zabezpečena, jeví průmyslníci chuť vystoupit ze spolku s liberály a radikály, svými nedávnými pomocníky, a také už opravdu vstoupili do nacionalistické vlády. Ačkoli jsou v srdci více nebo méně monarchisty, podporovali přece strany republikánské, ale to jen proto, že monarchisté jsou beznadějně oddáni myšlence odvetné války. Nyní, kdy už takováto válka přímo nehrozí, chtějí průmyslníci využitkovati nálady nacionálů k zajištění lepších obchodních smluv s Francií.

Lze si představiti, že za takovýchto okolností není cesta pro stranu dělnickou nikterak lehká. Bylo třeba vzdáti se průmyslového zápasu, aby byla potřena politika nacionálů, jež byla škodlivá stejně zaměstnavatelům jako zaměstnancům. Dělníci dosáhli tohoto cíle tím, že zachovávali úzkostlivou neutratitu k vládám, v nichž měli převahu průmyslníci. Tato politika jim ovšem vynesla podezírání ze spolčování s nepřáteli dělnictva — podezírání, z něhož horlivě těžili komunisté, takže se po nějaký čas zdálo, že by se komunisté mohli zmocnit odborových organisací. V posledních volbách získali však socialisté znovu posice, jichž pozbyli, a uvedli celkem vniveč hrozbu komunistické revoluce. Ačkoli socialisté nejsou v svých doktrinách o třídním boji tak nekompromisní jako komunisté, jsou orthodoxnější marxisté než britská strana dělnická. Jsou také, jako všichni kontinentální socialisté, v svých názorech naveskrz mezinárodní. Jsouce de facto vyobcováni z kulturního národního společenství a zbaveni přístupu k skutečnému bohatství svých národních civilisací, byli kontinentální dělníci dohnáni k vytvoření oddanosti třídní, v náhradu za tradiční společenství národní a v opposici k němu. Mezinárodnost německých dělníků dohání staré vlastence k skutečnému šílenství spravedlivého rozhořčení, ale oni v této revoltě helotů nevidí nic významnějšího než důkazy semitských piklů proti celistvosti Německa.

Jak krajní nacionálové tak i internacionálové sní o dni, kdy z chaosu sporných látek vzejde násilným vyloučením všeobecná oddanost buď třídě nebo národu. Zdá se, že nebude uskutečněn ani ten ani onen sen. Moderní průmyslový nacionalismus je příliš cynicky světský v svých cílech a starý, tradiční nacionalismus je příliš slepý k třídním nesrovnalostem, aby mohly znovu získati důvěru evropského dělnictva. Průmyslový dělník evropský jest asi navždy odcizen národu; ale jeho sen o zničení národa třídním bojem dojde asi právě tak málo splnění jako sny patriotů. Co se stalo v Rusku, bude se už sotva kdy opakovati v kterékoli pokročilé průmyslové společnosti, v níž hospodářská organisace vytváří mnohem početnější střední vrstvu, než o jaké se kdy snilo marxistickým proroctvím, a v níž nelze sedláky převésti tak snadno do řad proletariátu, jak si myslí marxismus. Zde mají průkaznou hodnotu doklady ze soudobé historie německé. Mohl-li kdy komunismus ovládnouti který národ, bylo to Německo v zimě jeho nespokojenosti, kdy bída hnala dělnictvo k zoufalství a mnoho příslušníků středních vrstev do komunistických řad. Ale ani za těchto okolností nemohly revoluční síly nabýti vrchu, ačkoli se jim dostávalo účinné podpory z Moskvy. Němečtí dělníci věděli, že by pro ně revolta levice byla právě tak záhubná jako vojenský převrat pravice.

*

Krátce, zdá se, že evropské civilisaci je souzeno, aby byla v příštích letech otřásána zápasem mezi politickými a hospodářskými skupinami, z nichž žádná nebude míti dosti sil, aby ochromila ostatní a vytvořila takto civilisaci stejnorodou. V jiných zemích evropských se tento zápas nejeví tak jasně jako v Německu, přes to však je společným znakem evropského života. Ježto žádná skupina není tak mocná, aby vytvořila nový řád násilím, dalo by se doufat, že společnost jako celek splodí ideály a pojme principy, jež by šly nad tento marný zápas a konečně jej uklidily. Ale pro nejbližší budoucnost není pro splnění této naděje žádných známek, zvláště ne v dnešním Německu.

Dvě malé politické strany německé, demokraté a katolické centrum, představují v jistém smyslu politické síly, jež nejsou přímo ovládány politickými a hospodářskými zájmy oněch tří velkých skupin. Demokraté, mezi nimiž zvlášť vynikají židovští intelektuálové, zastupují střední vrstvu inteligence a intelektuální idealisty různých tříd. Jsou upřímní republikáni a vášnivě oddaní ideálu evropského míru. Ve vnitřní politice projevují tendence velmi příbuzné s tendencemi britského liberalismu, jsou však pravděpodobně příliš proniknuti individualistickými ideály 19. století, aby mohli hrát vynikající úlohu v zemi, kde tradice působí ve prospěch kolektivistických teorií hospodářských.

Strana katolická jest jediná politická skupina německá, jež opravdu stojí nad spory třídními. Dovolávajíc se podpory jednotlivců ze všech hospodářských skupin, kteří jsou v ní sjednoceni náboženským cítěním a církevní kázní, bere se strana v politice cestou, jež měla nesmírný význam pro zachování parlamentní vlády v době, kdy jí prudkost třídního zápasu hrozila záhubou. Ze všech nedělnických skupin byla dělnictvu nejsympatičtější. Proto také v čele vlád, jež usilovaly o blahovolnou neutralitu dělnictva, stál vždy kancléř z katolického centra, třebaže ve vládách samých měla převahu Volkspartei. Strana je silně republikánská, snad proto, že nechová zvláštní náklonnosti k protestantské dynastii hohenzollernské. V své politice zahraniční působila vždy upřímně, jako demokraté, pro evropský mír. Její mezinárodní sklon má snad svůj kořen v jejích mezinárodních vztazích církevních, ale v jiných evropských zemích jsou katolické strany, které jsou vášnivě nacionalistické. Spíše snad možno hledati vysvětlení její internacionálnosti v tradicích Svaté Říše Římské, která na rozdíl od moderního Německa nebyla státem národním.

Třebaže nelze tvrditi, že by tyto dvě strany byly jedinými výrazy politického idealismu ve státě nebo že by jejich idealismus nebyl zabarven třídním zájmem, symbolisují celkem obě v své síle i v své slabosti postavení intelektuálního a náboženského idealismu v moderním státě. Lze-li stranu demokratickou pokládati za představitelku intelektuálního idealismu, jest příznačné, že tato strana je schopna povznésti se nad národní předsudky zčásti proto, že v ní působí semitské nadání pro mezinárodnost. Toť okolnost, jež neuniká pozornosti jejich nacionalistických protivníků. Representuje-li strana katolická idealismus náboženský, jest příznačné, že sociálních problémů moderní civilisace ujímá se náboženství středověké, a nikoli moderní. Jinými slovy, typický občan moderního průmyslového

stvu, který jeví vždy sklon k pohanství než k židovství a spíše k protestantství než ke katolictví, nemá ani dostatek obraznosti ani dostatek duchovní vášně, aby se vyzul z předsudků své politické nebo hospodářské skupiny nebo jednal proti jejím okamžitým zájmům; ani na něj nepůsobí pronikavé vlivy plemen a náboženství, která nejsou naveskrz sourodá s jeho vlastní civilisací. On si jich neváží, protože chová podezření, že směřují proti jeho vlastní civilisaci. Židovský i katolický internacionalismus zesilují jeho nacionalismus, protože on sám se domnívá, že tento internacionalismus je formou pomsty za to, že on sám se vzpírá přijmouti jeho hlasatele jako stejnoprávné členy své společnosti.

*

Situace v Německu je arci jen zčásti typická pro život západu jakožto celku. Postavení židovského internacionála je typičtější než postavení internacionála katolického, protože katolická církev v Německu je spíše zjev jedinečný než typický. Ale pokud se týče neschopnosti protestantismu působiti vážně na hospodářský a sociální život národa nebo vnuknouti spirituální interpretaci života, jež by se hodila k řešení sociálních problémů, je Německo typické. Typické jest úplné zesvětštění jeho života. Moderní duch byl zaujat úkolem, jak ovládnouti přírodu, a proto v něm není schopnosti fantasie, jíž je třeba k vytvoření umění, jak žíti v pospolitosti. Nejvyšší inteligence moderního života, jež by se měla věnovati osvobození člověka ze starých nenávistí a politických třenic, bylo využito k zmnožení těchto nenávistí vybudováním industrialismu, který k danému už vertikálnímu rozvrstvení lidské společnosti připojil ještě rozvrstvení horizontální. Evropská civilisace hyne v svých bratrovražedných zápasech a není síly, jež by ji vnutila v jakous takous jednotu, ani srdce dosti vřelého, jež by ji získala ideálům bratrství. Lidé jsou tak nedokonalí, že vzájemná láska může býti založena toliko na vzájemné důvěře, jež předpokládá v svém bližním dobré prvky a tak je pomáhá vytvořiti. Při své nedokonalosti jsou lidé do té míry nuceni navzájem si ubližovati, že umění pospolitého života musí konec konců záviset na schopnosti k odpouštění. Láska, jež se zakládá na důvěře a může se povznésti k odpouštění, vyžaduje vysokého stupně duchovní vášně a obraznosti. Běžná náboženství západů civilisace nepodněcují ani vášně ani obraznosti. Jsou příliš zahloubána v problémy vnitřního života a proto se nezajímají vážně o potřeby společnosti, jsou příliš nakažena světskými zájmy, aby mohla ploditi dostatečnou duchovní vášeň pro úkoly sociální, a příliš zapletena s národními a středostavovskými skupinami, aby mohla nabýti vhodné perspektivy v potřebách moderní společnosti jako celku.

Život a instituce

Dr. Jaroslav Stránský:

Pro poroty.

Tato stať byla redakci zaslána autorem jakožto odpověď na článek redaktora F. Peroutky o porotách. Vzhledem k významu autorovy osobnosti, jehož úsudek o tomto thematě jakožto profesora právnické fakulty v Brně je jistě zajímavý, a vzhledem k rozměru stati neotiskujeme ji v rubrice dopisů, kam byla myšlena, nýbrž na tomto místě.

Milý příteli,

zajímají nás teď širší a aktuelnější politické problémy, ale přece se mi nechce ignorovat anketu Přítomnosti o porotách a neříci, že je těžko představit si větší nedorozumění než je to, na kterém se zakládal Váš útok proti porotám. Nynější režim odňal, jak známo, příslušnosti porot politické delikty, aby byl jistější v sedle. Všechny argumenty, které snesl proti porotnímu soudnictví v tiskových sporech, dotýkají se stejnou měrou také ostatní oblasti porotní kompetence, takže logicky byla by měla soudobá restrikce demokracie postihnout instituci porot v celém rozsahu. Ne z logických, nýbrž z psychologických důvodů omezili se pánové Bechyně, Kramář, Stříbrný, Šrámek a Švehla na to, na čem jim záleželo. Chtěl byste opravdu vykonat druhou polovici díla? Bude Vám všelijak, až se při nastávající reformě a unifikaci československého trestního práva Vaší demokratickou a liberální autoritou začne ohánět reakce. Uvedl jste sám mezi argumenty proti další účasti laiků v trestním soudnictví, že politické delikty, při jichž posuzování byl laický živel nejvýznamnější, byly kompetenci lidových soudů odňaty. Dal jste najevo svůj nesouhlas s tímto opatřením, — dodávám, že je dočasné jako celá Pětka, a že kdyby nebylo anebo nebude-li porot, budeme je muset znova utvořit, až začneme dutou, vykotlanou a usmýkanou frázi demokracie znova plnit nějakým obsahem. Neboť ano: poroty k demokracii patří, třebaže v jiném smyslu a v jiném vztahu, než jaký Vy právem zamítáte.

Demokratický podklad porotního soudnictví n e n í »v jakési neurčité představě o výtečných vlastnostech, jež jsou vrozeny lidu.« Demokratický smysl laické účasti v trestním procesu naprosto není v praerogativě lidu, aby soudil. Vztah demokracie k porotám nenajdete, díváje se na lavici porotců, nýbrž díváje se na lavici obžalovaných. Poslední smysl demokracie, rozumím-li mu správně, jest v tom, že činí člověka subjektem a ne objektem vlády. Ale i v demokracii žádá pospolitost života, aby lidé rozhodovali o lidech a aby osud člověka visel často na cizím úsudku a cizí vůli. ‚Kam pohlédnete, všude najdete nějakou representaci veřejné moci, ale nikde se Vám neobjeví tak pronikavě a důrazně jako na trestním soudě, kde jest jí dáno vzít člověku svobodu nebo život. Co jest u srovnání s tím vyměření daně, povolení exekuce, udělení koncesse, podrobení vojenské službě! Feudální vrchnost i v hrdelní při podřídila inkvisita svému imperiu, jehož představitel, často negramotný, se obklopil juraty a kmety, znalými práva, jen aby radili, ne aby rozhodovali. Demokracie dává obžalovanému porotu jako záruku svobody: jeho život nebude utracen popravištěm nebo žalářem, nedojde-li určitý počet jeho nezávislých druhů v p r á v n í pospolitosti, kterou chce býti demokratický stát, přesvědčení, že obžaloba se zakládá na pravdě. Jen v této záruce sluší hledati vztah demokracie k porotám, ne v ambici lidu býti soudcem, která by se přece musila uplatnit i v soudnictví civilním a správním. Nechci tu vážiti, jak se často děje, nezávislost soudců, na kterou mohou snadno útočit vlivy vnitřní, a nezávislost porotců, snadno porušenou vlivy zevními. V takové úvaze jest mi rozhodující subjektivní cítění obžalovaného, které právě jen v demokracii se stává partnerem hry, a které skoro vždy svědčí nepodjatosti a nepředsudečnosti porotců. Omyly poroty jsou obrovskou většinou ve prospěch obžalovaného. Prakticky to znamená, že demokracie v nepotrestání vinníka spatřuje menší zlo než v potrestání nevinného. Politika m e n š í h o zla jest ovšem odůvodněna jen zlem n u t n ý m. Také demokracie, a právě demokracie, chce však soud

organisovat tak, aby vinník byl odsouzen a nevinný osvobozen, aby tedy zla nebylo. Jinak by bylo nejlepší zárukou, že nebude odsouzen nevinný, nesoudit vůbec. Kdyby tedy se ukázalo, že účast laického živlu v trestním soudnictví nutně zmenšuje soudnost a zvětšuje svévoli, byť i ve prospěch obžalovaného, neobstála by v civilisovaném světě, ale ona obstála, jak známo, v nejcivilisovanějším, v anglosaském, velmi dobře. Demokracie totiž vhodným užitím laického elementu v trestním řízení získala nejen politicky mocnou záruku jednotlivcovy svobody, ale i procesně nejlepší dosažitelný, byť i ne dokonale bezvadný, instrument k zjištění pravdy. Účast laiků v trestním soudnictví jest politická zásada moderní demokracie, ale jest i organisační zásada moderního tresního procesu.

Chceme-li si v těchto věcech rozumět, nesmíme ovšem říkat: »Jediná výhoda, jež se může uvésti pro porotu, je ta, že je to lidový soud. Ale lynch je také lidový soud.« Znak lynche naprosto není, že je to lidový soud, znak lynche jest, že je to soud bez procesu. Soudce Lynch může být také doktor práv, zvítězil-li náhodou pud pomsty nad graduovanou právní kázní. Porota jest lidový soud, ale ten soud se pronáší na základě členěné trestní pře, která po důkladné přípravě, ve formách stanovených zákonem a za odborného řízení právnicky školeného soudce se před tváří porotců rozvíjí. Připomínáte-li, že majíce postaviti železniční most nevylosujeme k tomu úkolu dvanáct prostých občanů, nýbrž svěřujeme tuto práci jakýmsi inženýrům, zapomínáte, že majíce provésti trestní proces, svěřujeme, i když k němu přibíráme laickou porotu, jeho řízení, t. j. trassování a budování celé té sítě praemis, jejichž závěrem bude výrok o vině nebo nevině obžalovaného, také jen inženýrům práva a ne laikům. Soudci a ne laikové snášejí, připravují a třídí procesní látku v předběžném vyšetřování, soudci a ne laikové řídí i hlavní přelíčení, zejména také v jeho stěžejné části, v řízení průvodním, kde jejich úvaha posuzuje a rozhoduje, která z fakt tvrzených žalobou a obranou jsou právně významná, a která jest nutno zjistiti, aby pře uzrála k úsudku, bez ohledu na to, zda se jich žaloba nebo obrana dovolala. Nejvyšší a poslední soud by ovšem byl ten, na kterém soudce, který všude byl, všechno viděl a poznal, všechno změří svými normami, — poslední soud bude soud bez procesu. Normálně soudný svědek celého inkriminovaného děje, dostatečně seznámený i s vnitřními, psychickými fakty, rozhodnými pro otázku příčetnosti a viny, nepotřeboval by k úsudku, zda tento děj má znaky prostinkých skutkových podstat trestního práva, jiného než myšlenkového procesu, který z daných praemis vyvádí závěr. Znalost skutkových podstat trestního práva se u všech občanů předpokládá, a přisuzuje-li tedy zákon každému, i právnicky neškolenému občanu způsobilost rozeznat, co činiti a čeho nechati, aby se nedostal do konfliktu s trestní normou, přisuzuje mu tím také způsobilost rozeznat, co měl činiti a čeho měl nechati každý druhý, bude-li jen o tom, co ten druhý učinil nebo učiniti opomněl, dostatečně zpraven. Odborně právnický úkol v trestním procesu jest právě co nejúplnější a nejplastičtější reprodukce a evokace onoho děje, který jest podkladem soudu o vině. Methoda tohoto úkolu, určená v hlavních rysech trestním řádem, jest dosti složitá, jen soudce znalý složitých procesních forem jest s takový úkol, tento úkol však ani před porotou soudci laickému se nesvěřuje.

Jen kritický výrok o vině nebo nevině obžalovaného, podle otázky odborným soudem formulované, připadá v porotním řízení přísežným laikům, před jichž tváří se odehrálo procesní drama, útok obžaloby, obrana obžalovaného, dialektický svár faktů v řízení průvodním a dialektický svár slov v závěrečných návrzích, až po objektivní chorus soudcova resumé. Snadnost nebo nesnadnost správného výroku o vině závisí především na tom, v jaké míře se podařilo průvodním řízením osvětlit inkriminovaný děj, k jehož reprodukci není dosti nestranná a nepodjatá ani obžaloba, tím méně obhajoba. Porotce v podstatě není než přísežný svědek procesu, který má svým ano a ne jen osvědčiti, co se procesem ukázalo. Kde to jest na dlani, nelze o jeho plné způsobilosti k správnému výroku o vině pochybovati. Pochybnost začíná tam, kde složitá spleť průvodního řízení žádá složité hodnocení důkazů.

Vzpomínáte na první proces s posázavskými pytláky, kdy jste uvažoval, co byste dělal, kdybyste byl na místě porotců. Píšete, že jste měl jako snad každý v porotní síni plné subjektivní mínění o vině obžalovaných, dostatečných důkazů však že vůbec nebylo. Myslil jste, že v takovém případě by bylo nejlépe vzdáti se funkce porotce a učiniti z toho otázku svědomí, ale porota, daleka takových úvah, obžalovaného klidně odsoudila. Ujišťuji Vás, že porota jednala lépe než byste byl jednal Vy, odmítaje vzíti do rukou zbraň trestní justice. Nemůžete logicky tvrditi, že měl každý v soudní síni plné subjektivní přesvědčení o vině obžalovaných, dostatečných důkazů však že vůbec nebylo, neboť dostatečny jsou právě ty důkazy, které vyvolaly plné subjektivní mínění o vině. Stoprocentní jistotu nemůže žádnému porotci, ale také žádnému soudci právně vzdělanému, dáti ani nejjednodušší průvodní řízení, založené na přímých důkazech a ne na pouhých indiciích, neboť všichni, kdo obžalovaného usvědčují, mohou lhát. Připouštíte, že ke správnému hodnocení důkazů není zapotřebí pouček právní vědy. Vidíte však větší způsobilost soudce z povolání k hodnocení důkazů v jeho dlouholeté praksi.

V tom postřehu je mnoho pravdy, ale ne všechna. Distinguendum est. Hodnocení důkazů je abstraktní činnost na nejrozmanitějším konkrétním podkladě. Prakse však jest prakse netoliko in abstracto, ale také in concreto. In concreto může býti porotcova prakse větší než soudcova: soudce ví z prakse, jak to chodí v soudní síni. Jak to chodí venku, ve mlýně, v lese, na poli, v továrně, v obchodě, v baru, vědí laici často lépe než my právníci. Jen v té velké procesní deposituře vnějších dějů se soudce v důsledku své prakse lépe vyzná než laik. Obžalovaný zapírá — to známe. Obžalovaná pláče — známe. Svědek se nepamatuje — známe. Zprávy ze soudní síně často zaznamenají pohnutí na lavici porotců, — na křeslech soudců sedí klid. To je při oceňování důkazů výhoda i nevýhoda. Soudce z povolání nezmate tak snadno komedie, jejíž šablonu dobře poznal, za to však platí sklonem posoudit šablonovitě i to, co komedie není. Soudce má vyvinutější smysl pro typičnost, porotce pro jedinečnost případu; obojí jest při hodnocení důkazů kvalita i diskvalita. Nicméně jsem ochoten připustit, že obecně jest soudce z povolání k hodnocení výsledků průvodního řízení způsobilejší než soudce laik, i když odečtu kro-

mě zmíněné náchylnosti k šabloně ještě afekty, kterým často podlehne soudce v důsledku své subjektivní činné účasti na procesu, když mu ji ztrpčují různé způsoby a nezpůsoby ostatních procesních faktorů. Rozhodl-li se moderní proces přes tuto větší obecnou způsobilost soudců z povolání pro porotu, nebylo to z důvodů politických — pokud není politickým důvodem zvýšená péče demokracie o lidský osud ohrožený hrdelní při na životě a na svobodě — nýbrž nesporná vhodnost poroty k provedení t. zv. zásady bezprostřednosti, na které je moderní trestní proces zbudován. Tvůrce našeho trestního řádu Glaser napsal: »Ne proto velebíme porotu jakožto dobré zařízení právní, že jest ona politicky žádoucí, nýbrž proto, že ji pokládáme za dobré zřízení právní, vidíme v jejím zavedení politický pokrok.« Znám tento výrok z díla našeho znamenitého procesualisty Storcha, který se ke Glaserovu svědectví bez výhrad připojuje, jistě dalek všeho folkloristicky skřiveného nazírání na lidový soud, jež Vy obhájcům porot neprávem přisuzujete. Starý trestní proces organisovaný inkvisičně (obžalovaný objektem vyšetřování) a ne dialekticky na základě zásady akusační (obžalovaný procesní stranou) postupoval podle legálních pravidel o tom, jak sluší hodnotit jednotlivé průvody a vývody, a byl neveřejný a písemný. Moderní proces charakterisuje zásada volného uvážení důkazů, žádnou zákonnou theorií nepoutaného, její úspěch však jest podmíněn bezprostředním vztahem soudcovým k průvodnímu řízení. Musí naň působiti tvář zločinu sama, ne toliko to, co o ní bylo napsáno do protokolu, jak bývalo dříve. Úzkostlivé a přesné předpisy trestního řádu o tom, co smí a co nesmí být ve hlavním přelíčení čteno ze spisů přípravných, svědčí o váze, jakou moderní proces zásadě bezprostřednosti přisuzuje. Soudce, který poznal spornou věc ze spisů dříve, než bylo hlavní přelíčení zahájeno, přináší si s předběžnými praemissami také předběžný závěr, tento předběžný závěr však ve vztahu k příštímu rozsudku jeví se býti předsudkem. Porotce, před jehož zrakem se průvodní řízení rozvíjí poprvé, jest u srovnání se soudcem, který je v hrubých rysech zná už ze spisů, svěží, nedotčená, citlivá fotografická deska, a to je hlavní důvod, proč odborníci práva považují porotu za dobrý instrument trestního procesu.

K způsobilosti patří ovšem také způsobilost mravní. K pravdivému výroku o vině nestačí poznání pravdy, jest zapotřebí také vůle k pravdě. Náchylnost měřit zjištěný děj proti přísežnému závazku jinými normami než těmi, které obsahuje zákon, jest hlavní zdroj verdiktů, které burcují proti instituci porot veřejné mínění. Jde tu v podstatě o nekázeň, která je z nejobtížnějších svízelů demokracie. Ihering, slavný německý civilista a odpůrce porot, tvrdí, že soudci z povolání jest poslušnost vůči zákonným předpisům vštípena stavem a že bez stavovského cviku nelze této mravní vlastnosti nabýti. Jak prusky a jak nekantovsky zřeno! »Ganz so könnte man von Bürgersoldaten dieselbe Disziplin erwarten wie von Berufssoldaten«, píše Ihering. Demokracii však jest občan-voják ideálem, demokracie jest v podstatě obecná aserce všech občanů ke službě obecné věci. Nezralost k obecné kázni jest nezralost k demokracii. Máme-li špatné porotce, nemáme o nic lepší poslance a voliče. Porota není jediná demokratická instituce, do které musíme teprve dorůstat. To není důvod ke zrušení parlamentarismu ani porot. Naše porota není ústav přežilý, nýbrž nehotový. Je příliš mladá, ne příliš stará. Její vývoj lze podporovat vhodnými reformami. Na některé z nich, ne na všechny, bylo ve Vaší anketě upozorněno. Ale zrušení porot by byl jen nový článek bolestné pathologie nepokojného, hysterického, křečovitého zákonodárného blouznění, z něhož teprve vybřídáme. Mějme trochu teplejší vztah k tradici a trochu víry v čítanku. Smiřme se s myšlenkou, že generace, které stavěly náš kulturní byt, také něčemu rozuměly. Nelekejme se ani insinuace, že porota, která se osvědčuje ve světě civilisovanějším i kulturnějším než je náš, jest úkaz hodný povšimnutí.

Jiří Beneš:

Úřednická bída u nás a jinde.

Je před volbami, státních zaměstnanců je tolik, že jejich hlasy representují hezkých pár mandátů, je tedy třeba něco udělati, aby byli získáni. Je dvojí cesta: hrozba a slib. Protože věc je opravdu vážná, bude použito hrozby i slibu. Hrozbou je restrikční zákon, slibem je úprava platů. Řekli jsme již, že hrozba bude míti s velkou pravděpodobností účinek poněkud jiný, než bylo předpokládáno. Naznačili jsme rovněž, že i na státní zaměstnance dá se aplikovati známé přísloví ujišťující nás, že všeho moc škodí. Myslíme nyní, že nebude na škodu pohovořiti si také o naději, kterou skládá koalice do svého slibu.

Zdá se, že mnoho nám škodilo, že veřejnost dívala se na platy zaměstnanců jako na otázku, která jistě zajímá ty, kdož starají se o státní finance, a která má beze vší pochyby neobyčejnou důležitost pro zaměstnance samotné, ale která konec konců vyčerpala veškerou svoji zajímavost v těchto kruzích, takže ostatním způsobuje pouze daňové starosti. Na »úřednickou otázku« zvykli jsme si pohlížeti trochu s patra a zapomínali jsme poněkud neprozřetelně, že i na tom, jakou máme administrativu, záleží do jisté míry naše spokojenost a určitý pocit právní jistoty. Na naši omluvu budiž však uvedeno, že nebyla to pouze chyba naše, že i vláda tohoto státu učinila vše, aby věci úřednické neobtěžovaly při řešení problémů důležitějších, na nichž záleželo jistě více než na naší spokojenosti; na nichž závisela spokojenost našeho koaličního vedení.

Snad si ještě mnohý z nás vzpomíná, jaký plat měli důstojníci, kteří byli účastni na benzinové aféře. S touto aférou nadělalo se velmi mnoho hluku a vyprávělo se v souvislosti s ní mnoho nepěkného o důstojnictvu a úřednictvu. Snad by to nebyla ani aféra tak veliká, kdyby každý z těch, kdož ji roztahovali, chtěl si představiti, jak by se mu hospodařilo, kdyby byl štábním kapitánem, měl necelých 1400 Kč měsíčního platu a byl nucen vydati z nich 800 Kč na povinnou representaci. Nejsem nikterak člověkem zvlášť citově naladěným, ale mám velikou úctu před státním zaměstnancem, když na příklad čtu, jak šekový úřad měl loňského roku 165.000,000.000 Kč obratu a 71,950.000 provedených transakcí a když si uvědomím, že to všechno vykonalo necelých 2000 zaměstnanců, pracujících v klášterních kobkách průměrnou desítihodinovou úkolovou prací denně a s platem od 630 Kč do 1800 Kč za měsíc a když současně dostanu do ruky výkaz, z něhož vidím, že více než 300 těchto zaměstnanců je léčeno na tuberkulosu. Nebylo by dobré, kdy-

by tyto poměry měly býti pouze věcí šekového úřadu a jeho zaměstnanců.

Věřím, že by státní úředník znamenal více v očích naší veřejnosti, kdyby se porovnávalo, za jakých on pracuje podmínek a za jakých pracují zaměstnanci ostatních států. Uvedu proto několik čísel:

V Německu upravili platy svých zaměstnanců nařízením z 12. prosince 1923. Plat časovým postupem dosažitelný činí tam 2.736 až 11.580 zlatých marek ročně, t. j. 21.880—92.640 Kč. Náš zaměstnanec vykonává tytéž služební povinnosti za plat 10.632 až 36.084 Kč.*) Vedoucí sekční šéf v německém říšském ministerstvu má 34.278 zlatých marek ročního platu, t. j. 274.224 Kč, zatím co jeho československý kolega pracuje za celých 44.808 Kč. V tomto případě má německý úředník více než šestkrát vyšší plat!

V Polsku má na příklad svobodný profesor střední školy po patnácti služebních letech měsíčně 656 polských zlatých, t. j. 4250 Kč. Československý profesor za stejných podmínek má pouze 1560 Kč měsíčně. Úředník se středoškolským vzděláním začíná v Polsku platem 2333 Kč (360 polských zlatých) měsíčně, v Československu s platem 886 Kč. Policejní strážník (svobodný) má v Polsku po 35tileté službě 310 pol. zl. měsíčně, t. j. 2008 Kč, u nás 1288 Kč 20 hal.

Belgičtí zaměstnanci mají své platy upraveny královským dekretem z 1. prosince 1924 po případě zákonem z 20. února 1925. President soudu I. stolice má po osmnácti létech služby 36.700 belg. franků ročně, t. j. 57.986 Kč. Písař na stroji 9450 belg. fr., t. j. 14.931 Kč. U nás má průměrně 21 Kč denně.

Ve Švýcarsku upravili platy státních zaměstnanců zákonem z 18. července 1924. Nejnižší plat pomocného zaměstnance je 2575 švýcarských franků, nejvyšší plat úředníka v hodnosti našeho odborového přednosty je 19.333 švýc. franků, t. j. 16.895—127.017 Kč. U nás toto rozpětí činí 5.736—44.808 Kč.

O platech anglických úředníků nejlépe mluví tyto dva inserty v »Times« z 18. dubna 1925:

> 1. »Komise pro vnitrozemské příjmy vyzývá ku podání žádosti za definitivní ustanovení v úřadě revisora v Londýnském úřadě pro státní daně s počátečním příjmem 150—15—500 liber. Vyšší hodnosti, jichž lze dosíci v tomto departementu, jsou: Kontrolor dědické daně s příjmem 1200 liber, jeho asistent 1000 liber, vrchní úředníci 850 liber, nižší úředníci 700 liber. Kromě platu bude míti nárok na drahotní přídavek ve výši 244—696 liber. Uchazeči nesmí býti mladší 21 a starší 25 roků a musejí míti kvalifikaci solicitorů... atd.«
>
> 2. »Město Leicester. Solicitorův asistent. Vyzýváme ku podání žádosti. Celkový příjem 700 liber... atd.«

Má tedy právník ve finanční službě státní 29.520 Kč počátečního platu a 40.016 Kč drahotního přídavku, celkem 69.536 Kč ve 21. roce svého věku! Kontrolor dědické daně má 196.800 ročního příjmu. Asistent u magistrátu obdrží 114.800 Kč ročně!

Všechny tyto cifry čtou státní zaměstnanci jako pohádku a na schůzích musíme jim ukazovati Věstník ministerstva vnitra, kde takové věci uveřejňují, aby nám uvěřili. Teprve když si to přečtou v úředním měsíčníku a když si prohlédnou originál Timesů, uvěří a začnou uvažovati, že je přece něco u nás v nepořádku, že jejich bída nemůže býti základem státních financí, že ta jejich bída trvá již více než deset let a zkrátka, že už toho mají všeho dost. Nedivte se jim, prosím, vy, kteří nejste státními zaměstnanci. Představte si, že byste byli na jejich místě, že byste teprve v roce 1916 dostali první drahotní přídavek o sumě dvacetipěti korun měsíčně, že by musela přijíti teprve úřednická vláda, aby vám upravila platy jen trochu snesitelně, představte si, že by vám hned příštího roku tyto platy koaliční vláda zase snížila, že by dalšího roku ve snižování pokračovala, že by nakonec zrušila vaši definitivu, postavila proti vám strašáka restrikce, prodloužila vám pracovní dobu a že byste za každý projev nesouhlasu se stěhovali někam na rumunské hranice, jestliže byste náhodou ušli propuštění.

Za této nálady přichází slib úpravy platů. Nebude toho mnoho. Praví se, že bude možno věnovati na půl miliardy, t. j. průměrně 133 Kč na jednoho zaměstnance na měsíc. Je to velmi málo, pravda, při porovnání s platy v ostatních státech, ale koalice počítá s psychologií hladového, který je vděčen za každou kůrku. A věří, že vyhraje. Člověk obyčejně věří, že přijde to, co by rád. Splní se její naděje? Nevím. Obávám se, že sliby přišly trochu pozdě. Zaměstnanci už jsou takoví, že slibům nechtějí věřiti. Ten křik některých stran, že úprava musí býti na podzim, budí u nich podezření, že jde o hledání vinníka napřed. Bylo by to velmi špatné pro některé strany, kdyby zaměstnanci neuvěřili. Státních zaměstnanců je 340.000, učitelů asi 52.000, samosprávných zaměstnanců přes 50.000, s rodinnými příslušníky je to asi 700.000 voličů, z nichž téměř půl milionu českých! Kdyby tak setrvali na své devise, že už toho mají dost? A kdyby tak strhli ještě zaměstnance v soukromých službách! Bylo by to velmi špatné....

*) Platy čsl. zaměstnanců uváděny jsou vesměs beze srážek, které dosahují 6—10%.

Slovanstvo

Jaroslav Adlof:

Východní orientace a zázračná kouzla.

(»Mladý Slovan hledá svůj svět.« VIII.)

Jedno z nejnovějších vyjádření praví, že »slovanství« je prostě východní orientace. Je tedy účelno, položiti si otázku, co je to východní orientace a jaký je její význam a její cena pro českého člověka.

Je docela možné, že někteří jednotlivci nebo i skupiny chápou svoje slovanství pouze jako »východní orientaci«, čímž rozuměji tolik, že je potřebí řídit svoje slovanské kroky výhradně tempem ruským, svoje myšlení vésti jen ideovým způsobem ruským, svoji politiku řídit výhradně dle zájmů politiky ruské. Takovéto slovanství by bylo věc poněkud povážlivá. To by jinak znamenalo, že celé slovanství stojí a padá s Ruskem.

Zastanci slovanství jako orientace východně-ruské však tvrdí, že právě tato ruská orientace prý nám Čechům šla náramně k duhu. Někteří dokonce praví, že bez této orientace bychom nikdy nebyli dosáhli svobody. Zvlášť typické jedno prohlášení praví, že my Češi prý »vyrostli jsme hlavně na východní orientaci, totiž na Slovanství«, neboť prý »slovanskou politikou jsme rostli a sílili a udržovali se v těžkých poměrech«. Prý i naši buditelé musili hledati svoji oporu jen ve víře v toto Slovanství, východně orientované.

Zní to dosti přesvědčivě, ale přihlédneme-li blíž, je

to na konec jen hezká řečnická fráze. Už slovo buditel ukazuje,že naše národní hnutí vyrůstalo z kořene domácích dějin, tedy z ničeho východního. Měli jsme — na štěstí — svoje dějiny, svoje krále, svoje husitské hnutí, svoji českou tradici a naši buditelé nenavazovali, — zas na štěstí, — na žádné ruské cary nebo velikány ruského ducha. Ovšem nutno být objektivní a uznat, že někteří, a to hlavně ti, kteří se báli, že na konec přec jen se sami neudržíme, že ti hledali svoje poslední útočiště na východě, ve víře, že ruské slovanství nás na konec vysvobodí. Ale nemyslíme, že to opravňuje již k tvrzení, že »vyrostli jsme hlavně na východní orientaci«; to bylo by asi v ústech historika tvrzení přehnané.

Stává se, zejména mluví-li se poněkud šíře, že dva pojmy se v řeči poněkud zamění. Takovou krásnou záměnu pojmů možno nalézti na př. v části jedné politické řeči z doby nedávné. Odstavec počíná: »Zrovna u nás víra ve Slovanství byla zázračným kouzlem, které oživovalo naše hrdiny za hranicemi«, atd. Další věta praví, že prý to nebylo jen tak, věřit, bylo prý dosti lidí, kteří říkali, »že svou vírou« — čekali byste opět víru ve Slovanství, ale přijde: — »ve vítězství Spojenců(!) kazíme a ohrožujeme budoucnost českého národa«. Načež následuje zvolání řečnické: »A přece jsme věřili a vyhráli jsme my!« Nejdřív to byla čistá »orientace východní«, víra ve slovanské Rusko, pak jaksi mimochodem se k tomu dostali také »spojenci« ostatní a nakonec — vyhráli jsme to — my!

My jsme věřili a vyhráli, to je pravda, ale nevyhrálo to, myslíme, Slovanství, a nevyhrála to východní orientace, vyhráli to spojenci západní, čili, libo-li, orientace západní. S východní orientací bychom to byli prohráli na celé čáře, leda že bychom chtěli u nás založit nějakou »nejzápadnější sovětskou republiku«. Proto také je asi i poněkud přehnané tvrzení, že by náš celý odboj proti Rakousku oživovala jen víra ve Slovanství co východní orientaci ruskou. Především chtěli jsme všichni být svobodni a mimo Rakousko. Je možno a pochopitelno, že ti, kteří už předem pochybovali, zda si vůbec budeme moci pak také svoji svobodu udržet, chtěli toto Rakousko nahraditi prostě Ruskem. Ale ten, kdo chce být svoboden, chce být především svoboden, proto ohlíží se pak nejen na východ, ale vůbec všude tam, kde kyne pomoc. Bylo pak to velmi dobré, že někteří ohlíželi se hodně na západ, až do Ameriky.

Ovšem, východ byl mnohem blíže než západ. Bylo by také dosti bláhové chtít potírat ten fakt, že celý téměř národ, veden krátkozrakými nadšenci, věřil, že Rusko je tak silné, jak jen silné jsme si ho my idealisté dovedli představit. Řekli jsme už jednou, že jsme sami až asi do r. 1916/17 věřili, že nohy obrovského ruského kolosa jsou železné. Nebylo proto divu, že naši lidé přebíhali na východ, k bratřím Rusům, jak jen komu bylo možno. Nutno i uznat, že pro nás Čechy a pro naši náladu byla tato víra velmi cenným činitelem. Věřili jsme, že hymna »Hej Slované« je hymnou všeslovanskou, tedy i hymnou velikého slovanského národa ruského, a bylo to i dobré i prospěšné, ale — jen do určitých hranic. Pomáhala totiž jen tak asi k východním hranicím«, ale na východě samém, v Rusku všeslovanském, čím dál tím více k Moskvě, ztrácela na síle. A nejzajímavější je, že k tomu, aby tato hymna na hranici, t. j. na frontě ruské vůbec nějak pomáhala, k tomu musel pomoci teprve — západ! Západní orientace to byla, která uvedla onu vychvalenou východní orientaci teprv k platnosti. Bez anglického žurnalisty Steeda by totiž naši vojáci byli zpívali všeslovanskou hymnu» Hej Slované« na ruské frontě hluchým ušim, neboť muselo přijít teprve upozornění z Londýna, že zakázaný v Rusku nápěv písně »Jeszcze Polska niezginela« je také nápěvem všeslovanské hymny a že tedy tento nápěv by měl na frontě mluviti něco o slovanském bratrství!

Steed o tom píše ve svých pamětech; byl to prý jediný prostředek, který si dovedl vymysliti, aby nějak zabránil tomu, aby Rusové nestříleli na české vojáky, kteří se chtěli vzdát nebo přeběhnout, totiž upozornit ruské vojenské vedení na to, že v Rusku zakázaný nápěv je v české zemi nápěv hymny všeslovanské! Je to zajímavé, že v ruské armádě slovanské nenašel se ani jediný voják nebo důstojník, který by na tohle byl přišel!

Je to věru otázkou i dnes, je-li píseň »Hej Slované« písní všeslovanskou či jen českou? Kdo troufá si tu jasně odpovědět? Co znamená pro tuto píseň a co znamená pro celé Slovanství jako východní orientaci ten fakt, že celá ruská národní revoluce, t. j. ne bolševický převrat, ale ta první národní revoluce, vůbec neznala píseň »Hej Slované«, ale jen a jen Marseillaisu!?? A co to znamená, že v Polsku zcela jistě zpívali na ten nápěv jen svoje slova, že totiž ještě Polska nezhynula?? Co bychom řekli tomu, kdo by nám chtěl tvrdit, že ve dnech svého osvobození zpívali všeslovanskou hymnu jen — Češi, a snad někde i několik Jihoslovanů? Kdo troufal by si tu rozhodnout?

Bylo by to zrovna tak nevděčné, jako chtít příliš oponovat někomu, kdo by tvrdil, že jen »Slovanství to bylo, které odvalilo balvan Rakouska«. Každý chlapec ví dnes, že válka rozhodnuta byla na západě neslovanském, každý chlapec v Praze ví, že největší pražské nádraží jmenuje se na pamět Wilsona a nikoli »slovanské« nebo »východní«, ale ono se to tak hezky poslouchá, že Slovanství odvalilo balvan rakouský, že bylo by to při nejmenším nehezké, chtět toto mínění potírat a uvádět na pravou míru . . . Ale přec jen chtěli bychom dělati rozdíl mezi pojmy, jako je láska k vlasti a láska k Slovanství, věrnost k vlasti a věrnost k Slovanství, zejména je-li tímto Slovanstvím míněna jen východní orientace ruská.

Někteří, jsouce si snad vědomi, že Slovanství takto vyjadřované postrádá přísně reálních představ, omlouvají je tím, že prý docela nic nevadí, je-li víra ve Slovanství třebas i hodně idealistická. Už proto prý to nevadí, poněvadž stala se prý něčím konkretním tím, jak se k ní chovali naši — nepřátelé. Prý Němci a Maďaři brali tuto víru za konkretum, jí se báli a pro ni nás pronásledovali, takže nebylo to prý nic divného, že naši lidé byli tak idealističtí, že věřili, že není možno, aby velké Slovanstvo, čili tehda velké Rusko, nechalo náš národ zničit.

Na první pohled byl by to tedy důvod taktický. Říká se tu stručně: připouštíme, že naše víra byla hodně idealistická, ale vždyť dokonce i naši nepřátelé mysleli, že to nejsou jen ideály, ale že to je něco skutečného, i oni to naše idealisování brali za skutečnost, oni se báli, že Slovanství něco reálného již je. Ale nezdá se to býti tak příliš taktické, přihlédneme-li k věci blíže. Měli bychom dnes pěstovat Slovanství co východní orientaci proto, aby naši nepřátelé zas mysleli, že je to něco konkretního? Smíme i dnes považovat

Němce a Maďary za tak neprozíravé, že budou naše plány a fantasie považovat hned za brzkou skutečnost?

Bylo mnoho lidí, kteří čtouce manifest knížete Nikolaje Nikolajeviče v r. 1914, pocifovali svoji lásku ke Slovanství jako lásku k východní orientaci ruské. Dnes však, po jedenácti letech, Nikolaj Nikolajevič by se mohl upsat a umanifestovat a přec by nevyvolal mezi lidem českým ani tisícinu těch citů, které vyvolal svým jediným manifestem r. 1914. Změnili jsme se na tolik my, kteří jsme 1914 věřili a dnes nevěříme? Změnila se na tolik doba, že by pro nás už neplatil idealismus? Ani to, ani ono, rádi bychom věřili, a ideály ceníme nade vše, ale věříme s apoštolem Pavlem, že veškerá víra bez skutků, víra, která nemá naději na uskutečnění, je víra mrtvá. Chtěli bychom míti prostě víru živou, a tu muselo by Slovanství, které se nám k věření předkládá, míti formu poněkud jinou, než má Slovanství co pouhá orientace východní.

Slovanství co východní orientace nezklamalo jen nás, zklamalo vlastně celý svět. I ti střízliví Angličané podlehli jeden čas přílišnému idealismu při posuzování východních událostí, zejména v r. 1915 na jaře, kdy na Rusi vládla prý neomezeně blahodárná prohibice, kdy psáno bylo, že mezi mužíky prý skoro úplně vymizel zločin. Lidé, kteří prý znali Rusko, věřili, že náboženský idealismus ruský dobude Cařihradu, osvobodí svatý hrob, a někteří těšili se již, jak po válce »východní idealismus« vypoví boj západní nestvůře materialismu. Angličan Thomson, který ve svých pamětech o této věci se zmiňuje, poznamenává docela stručně po vypočítání všech těch krásných věcí, v něž Anglie r. 1915 na jaře věřila, toto: »To vše poctivě věřili lidé, kteří se domnívali, že znají Rusko. Teď, po tak krátkém čase, jejich hlasy se již neozývají.«

V Anglii snad se neozývají, ale u nás přec jen najdou se lidé, kteří poctivě věří v starou, předválečnou orientaci »východního idealismu« a kteří docela poctivě míní, že bychom se měli k ní bez všech rozpaků vrátit. A je zajímavé, že i dnes některé lidi uvede v nadšení zpráva, byť sebe méně zaručená, že na východě mravnost, idealismus nebo práce pro dobro člověka jsou na postupu. S tohoto hlediska se jeví dojemná »shoda u víře« ve východ i mezi lidmi jinak zásadně se rozcházejícími, mezi bolševiky stejně jako mezi monarchisty. Hlavně žádá se — víra. Messiáš od východu? Lenin či Slovan? . . .

Víra ve Slovanství jako východní orientaci není vlastně nic jiného než víra v nějakého příštího Messiáše od východu. V dobách zlých, kdy vše si zoufá, snad je na místě taková víra, ale v praxi, v dobách, kdy běží o to, pracovat a upevňovat svobody získané, taková víra hraničí téměř s defaitismem. Vždyť to vlastně znamená hlásat: všecko je ztraceno, jestliže se za nás nepostaví veliký strýček ruský! Francie nás neudrží, Polsko nás neudrží, nikdo na světě nás neudrží, jestliže nebude za námi stát Veliké Slovanské Rusko! Tak vlastně hlásají ti, kdož věří jen na východní orientaci a jsou přesvědčeni, že jen východní orientace čili Slovanství odvalilo balvan rakouský.

Je možno věřit, že Slovanství oživovalo naše hrdiny v boji za hranicemi, ale v době nejnebezpečnější, kdy vše slovansky ruské se zhroutilo, zbyla tu asi jen prostá, nezdolná víra v češství; legiím zbyla na konec jen víra v sebe, a nutno doznat, že i té by možná pozbyly, kdyby ohromné napětí a zoufalý zmatek byly trvaly déle. Nebyla to víra v Slovanství, ale oběti takových upřímných českých lidí, jako byl Švec, které oživily naše hrdiny v boji za hranicemi, bylo to české optimistické »zítra bude lépe« a ne široké ruské líné »zavtra«, byl to nezdolný, třebas i obhroublý a trochu sprostý optimismus pražského »Pepana«, které daleko víc přispěly k udržení našeho legionářského »ostrova v bouři« než nějaká mlhavá východní orientace slovanská. Ba možno dokonce položit otázku, nebyla-li českému vojákovi při odboji v Rusku filosofie dobrého vojáka Švejka daleko prospěšnější než všecka slovanská filosofie Dostojevského?

Byli bychom vůbec svobodni, kdybychom všichni byli měli jen víru ve Slovanství, ve východ, kdybychom byli jen čekali, až naše víra se sama »stane konkretem«, kdybychom byli věřili jen v manifest Nikolaje Nikolajeviče? Bylo to štěstí, že naši lidé nejen věřili, ale i pracovali, všude, na východě i na západě i uprostřed doma, že pracovali i tenkrát, když zbývala jen jediná víra, víra v sebe samy.

Proto jsme toho názoru, že předkládat dnes k věření zase jen východní orientaci znamená prostě předkládat mrtvou víru. Věříme a doufáme i my, že jednou se i dnešní Rusko osvobodí, i když nechtěli bychom tvrdit, že se toho sami dočkáme. Nevěříme však, že myšlenky na to, že nám bude někdo pomáhat a že za námi bude někdo stát, pomohou nám udržet si samostatnost. V boji se prozatím musíme udržet sami a počítat nejraději se svou vlastní silou. Potřebujeme politiků a vůdců, kteří by nám říkali a ukazovali, že my, Češi a Slováci, musíme být takoví chlapíci, abychom se dovedli udržet třeba proti celému světu. To by byla politická idea a politický cíl, či chcete-li, orientace, která by asi víc prospěla, než různé to naříkání, že bez toho a onoho pomocníka to prý nepůjde.

Proti východní orientaci jsme i z toho důvodu, že tato víra v Rusko ukládati může jen jednu jedinou práci, totiž udržovat a podporovat emigraci, čili jak se říká, »budoucnost Ruska«. Kdyby ale budoucnost Ruska byla neodlučná od budoucnosti emigrace, pak by to asi bylo s Ruskem více méně zoufalé. Nevěříme, že pojem »udržovat emigraci« rovná se pojmu »udržovat budoucí Rusko«. Nemůžeme si pomoci, ale musíme přiznat, že čím dál tím více ztrácíme víru v emigraci, ve věčné studenty ruské, atp. Rusko šlo teď bez dvou milionů nejlepších prý svých lidí už sedm let, je docela možno, že půjde ještě sedmdesát . . . Nemyslíme tedy, že podporování emigrace je čin nějakého eminentně politického významu pro budoucnost slovanskou, myslíme, že je to věc humanity, filanthropie, lásky k bližnímu. Bylo by poněkud málo, kdybychom pro věc slovanskou mohli dělat jen tolik, že bychom podporovali »myšlenku ruské státnosti«, jak se projevuje mezi ruskou emigrací, roztříštěnou na kdo ví kolik politických táborů . . .

Od prosté orientace je také ještě daleko k výrazné a jednotné myšlence, k uceleně idei. Je-li Slovanství pouhou »východní orientací«, znamená to jinými slovy, že je dosud nehotové. Sjednotit se však možno jest jen na něčem určitém a jasném; zejména v politice musely by být idey sjednocující naprosto jasné a určité. Sjednocení Slovanstva na nějaké jednoduché východní orientaci bylo by vůbec nemyslitelné, protože pod kulatým slovem, jako je slovo »východní orientace«, je možno myslet si nejen Rusko, ale také Indii a Čínu.

Slyšeli jsme, že u nás už pouhá víra ve Slovanství byla »zázračným kouzlem«, takže Slovanství samo

muselo by býti kouzlem ještě mocnějším. Myslíme však, že Slovanství musí být něco jiného, něco víc než zázračná kouzla. Bylo-li by jen vírou v zázračná kouzla, pak asi sotva kdy bylo by možno pomýšleti na realisaci smělých plánů o sjednocení všeho Slovanstva. Mezi politikou a kouzelnictvím musí být přec jen nějaký rozdíl. Na základě zázračných kouzel bylo by možno vyvolat nejvýš nějaké hnutí spiritistické, ale praktické hnutí politické nevyvolá se tímto způsobem ani mezi největšími idealisty. I ten největší idealista chce věřit v nějaký poctivý ideál a ne v kouzla.

Vypadá to, jako by pod jménem východní orientace skrývala se zas jen stará snaha, postavit něco proti západu, proti Paříži a Londýnu postavit Moskvu a Leningrad. Vypadá to, jako by někteří spatřovali naše poslání v tom, aby v budoucí válce Praha byla předpolím Paříže, kdežto jiní zas spatřují naše národní poslání v tom, abychom byli předpolím Moskvy. Pro Paříž i pro Moskvu by to ovšem bylo lepší, kdyby se válčící aeroplany srazily nejdřív nad Prahou, bylo by pro ně i lépe, kdyby letadla bombardovala dříve Prahu než je, o tom není sporu. O takovém leteckém boji nad Prahou mohlo by se psát pod titulem jednoho Jiráskova románu, pod titulem »v cizích službách«.

Někteří bojují u nás za kulturu a idey francouzské, jiní za kulturu a idey anglosaské, opět jiní zase za idey slovanskoruské . . . Chtěli bychom najíti ty, kdo chtějí bojovat za obyčejné věci české; ani francouzské, ani anglické, ani ruské, ani mlhavé věci, zvané slovanské. Nechceme nic velikého, žádnou velikou ideu. Neřadíme se k žádným velikým proudům a orientacím národů velikých, ale snad mohli bychom také něco málo dokázat. Snad mohli bychom ve světě kulturně i politicky znamenat víc, než — řekněme — Finové a Norové, snad bychom je mohli i předstihnout. Je nás asi dvakrát tolik, jsme i bohatší, průmyslem i rolnictvím, měli bychom tedy ve světě aspoň dvakrát tolik znamenat, sami o sobě, bez východní a bez západní orientace, bez kouzel, bez Ruska, bez Polska, bez Francie. Což není žádný Sokol na tolik ctižádostivý a schopný, aby předstihl nějakého finského závodníka, jako je Nurmi, což není to žádný cíl předstihnout Björnsona, Ibsena a jiné? Což je opravdu naším československým cílem býti jen ve službách cizích orientací nebo — zázračných kouzel??

Povolání a záliby.

William Ashdown:

Zpověď automobilisty.

Jsem bankéřem v malém městě a jakožto od bankéře se ode mne očekává, že budu vystupovat ve společnosti, dobře žít, dobře se šatit a podporovat všechny naše místní veřejné podniky. Lidé se ke mně obracejí o úvěr a tak mám mnoho příležitosti k studiu lidských povah a k pozorování, jak se lidé povznášejí a jak poklesají. Náš bankovní dům se specialisoval na zápůjčky na automobily. V tomto směru jsme získali spoustu zkušeností, neutrpěli jsme žádných ztrát a poučili jsme se o četných slabostech lidské přirozenosti, jak se obrážejí v automobilu.

Nejsem »škrtil«. Jsem obezřetný a jsem šetrný — alespoň jsem byl, dokud jsem se nestal automobilistou. Nejsem útrata. Na své peníze jsem vždycky musil pracovat, a loučím se s nimi jen tehdy, dostanu-li za ně přiměřenou hodnotu. Část svého výdělku jsem vždy ukládal, spíše ze zvyku než z nutnosti. Nikdy jsem nevydělával »velké peníze«, ale měl jsem jich vždycky dostatek. Usmála-li se na mne Štěstěna, oslavil jsem to vždycky nejvýš tím, že jsem si koupil nové šaty a vázanku. Ale před několika lety, když jsem začal dělat rychlejší pokroky, namlouvali mi moji přátelé, že jsem už u cíle; a já jsem jim ochotně uvěřil. Mohl jsem to ohlásit světu něčím účinnějším než koupí automobilu?

Tehdy ještě auto nebylo obecným koníčkem. Místním dopravním prostředkem byla tehdy tramway a dopravě na vzdálenost sloužila železnice. Tehdy ještě nebylo finančních společností, zabývajících se výhradně splátkovými obchody automobilovými. Banky byly velmi skeptické a pokládaly půjčky na auta za příliš riskantní a na člověka, který si vypůjčil na koupi auta, se všichni dívali jako na bytost nebezpečnou. I skromná Fordka musila být nabízena, místo aby se prodávala sama, jak tomu je dnes. Obchodníci s auty byli nezkušení a neměli přiměřeného kapitálu. Auto se pokládalo za úplný přepych, a ne jako dnes za základní nezbytnost.

Po těžkých bojích se svým spořivým svědomím přesvědčil jsem konečně sám sebe, že si mohu dopřát auta. Nemaje docela žádné znalosti vozů a jejich hodnoty, rozhodl jsem se posléze pro skromný vůz z druhé ruky, typu, který nebyl ani standardní ani populární. Cena činila asi desetinu mého ročního důchodu a já jsem předtím nikdy nevynaložil tolik na věc přepychovou. Až dosud bylo mou jedinou a největší extravagancí kolo, jež sice tehdy bylo svou cenou k mým důchodům asi v témž poměru, ale nevyžadovalo si nákladného vydržování, nepodléhalo těžkému znehodnocení, nepřivedlo s sebou žádné společenské závazky ani nepředvídané výdaje. První náklad na ně byl i poslední.

Mám přísnou zásadu, nekupovat, co nemohu hotově zaplatit, a kdykoli vyjíždím z prodejny automobilů s novým vozem, nelpí na něm žádný závazek. Ale když jsem vystavoval chek na zaplacení tohoto prvního automobilu, nedálo se to beze strachu. Protože to byl vůz »ojetý«, vyžadovaly mnohé maličkosti opravy, zvláště však ty, jež byly na újmu sličnému zevnějšku. Mně šlo především o zevnějšek, chtěl jsem po té stránce mít za své peníze co nejvíc, a tak se stalo, že první náklad nebyl poslední. Odhadl jsem pečlivě, kolik asi bude stát pohon a kolik udržování v dobrém stavu. Benzin a olej budou stát týdně průměrně tolik a tolik, vydání na garáž bude v naší prosté obci činit měsíčně pět dolarů. Mohl jsem vzít tuto daň ze svých důchodů na svá bedra bez nesnází. Mé svědomí bylo klidné — nebo, lépe řečeno, otupovalo se.

Neujel jsem na své první vyjížďce ani půl míle, a už mi praskla pneumatika a s ní zahynulo i několik mých apriorních myšlenek o nákladech na automobil. Nemaje smyslu pro mechaniku a jsa naprosto neznalý manipulace se strojovým zařízením vozu, musil jsem se pokaždé obrátit na svého garážmistra, kdykoli se něco stalo na stroji, a to se stávalo velmi často. Ale když už jsem si jednou vůz koupil, musil jsem ho používat, ať to působilo na mé konto v bance jakkoli neblaze.

Kromě toho jsem byl také jako řidič docela zelený. Brzdění nikdy nebývalo populárním sportem; pojišťování vozů proti nehodám bylo tehdy v plenkách a prémie byly velmi vysoké. Ale já jsem právě tehdy na ulici dvakrát klouzl s vozem a zajel jsem na chodník. Tyto příhody mi sice nezpůsobily žádnou škodu, ale poučily mě o nebezpečí vlhké dlažby a o ceně ochrany proti smyku. Jakožto rozumnou ochranu koupil jsem soupravu řetězů. Ale jednoho vlhkého rána jsem je připevnil nesprávně a resultátem toho byl výdej asi sta dolarů.

S počátku jsem si pečlivě zapisoval všechny výdaje souvisící s mým autem. Byl jsem zvědav, zdali se můj rozpočet dostává do rovnováhy, ale číslice rostly tak rychle, že jsem se neodvažoval pohleděti faktům ve tvář a raději jsem své knihy zavřel.

Nevědomost činí člověka blaženým, ale tato blaženost stojí peníze.

Maje rychlý dopravní prostředek, mohl jsem si snadno vyjíždět v neděli k obědu na venek nebo večer podniknout vyjížďku. Kromě toho očekávali i moji přátelé, že je poctím jako šofér i jako hostitel, a to ještě zvýšilo sumu mých výdajů. Ale pustil jsem se do něčeho, od čeho jsem se ctí a bez újmy pro důslednost nemohl upustit. Má šetrnost ustupovala víc a víc sklonům k nešetrnosti.

Po osmi letech zkušeností shledávám, že psychologické procesy jsou u všech vlastníků automobilů celkem stejné. Nejprve chcete mít vůz; potom se rozhodnete, že si jej koupíte. Jakmile jste jej jednou koupili, musíte jej udržovat v chodu, neboť vůz, stojící v garáži, nemá ceny. Proto vynakládáte peníze a vynakládáte je stále, ať jsou důsledky jakékoli. Zbývá vám jenom jedna možnost: prodat; a v tom vám brání pýcha.

*

Má první zkušenost s autem mě naučila těmto pravdám: Ojetý vůz je riskantní investice, není-li nám známa jeho historie a jeho dřívější majetník. Některým vozům se dostává nejlepší péče, některých se hrubě zneužívá. Obyčejně bylo ze stroje vytlučeno, co se jen z něho dalo vytlouci, a nový majetník stojí před problémem, jak udržeti opotřebovanou věc v dobrém stavu. Laciný vůz nový je lepší sázka než drahý ojetý. Jestliže majetník nedovede sám zacházeti s nástroji a nevyzná se trochu v mechanice, bude velmi častým návštěvníkem v autoopravně, a to vždycky stojí peníze. Ať si náklad na udržování a náhodné opravy vypočítáte jakkoli pečlivě, převýší skutečnost vždycky teoretická čísla. A jestliže majetník z úsporných důvodů nedá vůz pojistiti, uvádí v nebezpečí svůj kapitál, kdykoli vytáhne vůz z garáže.

Výsledný účinek na jednotlivce je ten, že ničí jeho smysl pro hodnoty. Ať chce nebo nechce, musí takový člověk vydávat peníze na každém kroku. Jakmile jednou podlehl svodu automobilu, je potom úplně bezmocný. Vynajde-li se něco, čím se chod automobilu činí jemnějším nebo zevnějšek sličnějším, on si to pořídí. Dodá-li mu nový lak skvělejšího lesku, pořídí si nový lak. Jestliže nový vynález zvýší rychlost, on přijme tento nový vynález. Tyto nepatrné výdaje rostou rychle ve velkou sumu a znamenají v mnoha případech ohrožení rovnováhy mezi příjmy a vydáním. Přebytek důchodů místo aby putoval do banky jako reservní fond, jde na automobil. Mnohé rodiny žijí po celou dobu na samém pokraji nebezpečí. Jejich chudobu působí auto. Šetření je pak věc nemožná. Radost ze zabezpečení pro budoucnost obětuje se okamžité rozkoši. A s touto okamžitou rozkoší se mísí stálá úzkost, jež provází způsob života nad naše prostředky.

Zde příklad, jejž mi bylo možno pozorovati. Jistý bankovní úředník, který vydělával asi sto padesát dolarů měsíčně, se oženil a koupil domek, na nějž něco složil v hotovosti, ostatek se zavázal měsíčně splácet. Přišlo děcko. Náš muž se přemluvil k přesvědčení, že jeho žena a dítě potřebují »zdravého vzduchu«, ačkoli žili na venkově. Našel vůz z druhé ruky za 125 dolarů. Zaplatil hotově jenom 25 dolarů, na zbytek dal úpis. Sotva však mu byl stroj odevzdán, už poznal, že udělal chybu. Jednal energicky, prodal vůz se ziskem a potom koupil nový, zaplatil všechno, co dostal za starý, na nový, ale na úpis byl stále ještě dlužen. Konečně se obrátil na mne o půjčku 25 dolarů, aby mohl dát splátku na starý vůz. Já jsem odepřel, ale on peníze přece nějak sehnal. A pak měl na krku trojí dluh: jeden na dům, jeden na starý vůz a jeden na nový. Kromě toho si vypůjčil na koupi domu i od jednoho svého přítele. Ve skutečnosti je každý cent z důchodů tohoto muže obstaven dříve, než jej dostane. Než si pořídil vůz, vycházel finančně celkem dobře, teď však stále pokulhává. Splácí-li na domek, nedostává se mu na vůz. Co dříve mohl ušetřit, musí teď vydávat. Jak jeho obavy vzrůstaly, stával se tento člověk nervósním, že ztratil své místo. Zdravý vzduch mu přišel draho.

Starý vůz mě naučil několika draho zaplaceným pravdám, ale já jsem se rozhodl, že potřebuji vozu lepšího. Nový vůz, uvažoval jsem, nebude dlouhou dobu vyžadovat žádných oprav. Ačkoli spotřeba jedné desetiny mého ročního důchodu na starý vůz byla těžkou ranou pro mé svědomí, nebylo mi obtížné svolit k vynaložení mého čtvrtletního příjmu na nový. Podlehl jsem automobilu úplně. Staré auto mi nedávalo společenský lesk; doufal jsem v to od nového. V laciném voze jsem si připadal bezcenným. V novém a nákladném se budu cítit jako milionář. Moji přátelé budou mít radost, až se dovědí, jaký jsem udělal pokrok, a moji nepřátelé budou musit připustit, že mě oceňovali nesprávně. Ukážu těm i oněm, že jsem nejen dospěl k cíli, ale i že jsem k němu dospěl rychle. Proto když jsem vyjížděl z okresního trhu na zbrusu novém výstavním voze, měl jsem pocit nemalé pýchy a spokojenosti, smíšený s několika málo pochybnostmi. Toto auto vypadalo jako auto bankéřovo; a brzy také počalo jako bankéřovo auto účinkovat. A aby nikdo nemohl býti na pochybách o tom, čí je to vůz, dal jsem na něj hned druhý den namalovat své iniciálky.

Nebyl jsem řidič opatrný a lekce v řízení tohoto vozu byly nákladné. Poučil jsem se na příklad, že 1. uvedete-li v činnost brzy a zastavíte pohon na omrzlém dláždění, vystavujete se nebezpečí zvrhnutí, třeba jste chráněni řetězy proti smyku a smykuvzdornými pneumatikami; poplatek za tuto lekci — osmdesát dolarů; 2. jede-li ulicí elektrická dresina a vy v pravém úhlu k ní, že se dresina k vůli vám nemůže zastavit, ale vy k vůli ní ano; poplatek za tuto lekci — třicet dolarů; 3. praví-li zákon, že nesmíte jezdit větší rychlostí než 20 mil za hodinu, a vy jedete rychlostí 30 mil, může vás to stát, jako to stálo mě, 25 dolarů; 4. že baterie často potřebují vody a stroj tu a tam oleje — padesát dolarů; 5. že, předjíždíte-li Fordku a vpředu je vůz na sbírání špinavého prádla pro prádelnu, nepoškodíte možná tento vůz, ale ublížíte svému vozu, nemůžete-li hned zastavit — dvacet dolarů; 6. že, nedíváte-li se na tmavé silnici na cestu a stojí-li vám v cestě sloup, vrazíte pravděpodobně do tohoto sloupu — deset dolarů; 7. že, nedáte-li znamení vozu za vámi, může do vás tento vůz vrazit a žádat zaplacení náhrady — 25 dolarů. Opravdu, první náklad na tento vůz nebyl poslední.

Některé z těchto katastrof byly uhrazeny pojištěním, některé ne; ale výkaz útrat celkem rostl. A když se k němu připočtly náklady udržovací, byl můj vůz luxusem velmi drahým. Avšak mé společenské postavení bylo zabezpečeno; byl jsem pokládán za význačného občana. Neomlouval jsem se už svým bližním, ale omlouval jsem se obšírně svému kontu v bance. A když mi někdo řekl, že jezdím ve »fešném« voze, souhlasil jsem nonchalantně, že je fešný...

*

Vrcholem ctižádosti průměrného muže před nemnoha lety bylo, míti svůj dům a účet v bance. Ctižádostí téhož muže dnes je mít svůj automobil. Ačkoli touha být majetníkem domu jest ještě dnes silná, myslím, že lidé přece jen pokládají za udavatele společenského postavení spíše automobil než dům. Dům stojí nehybně; vnitřek může vidět jenom několik vyvolenců. Automobil však jezdí po světě; každý jej vidí a mnozí z pozorovatelů vědí, co stojí. Kdybyste dali voliti mezi hezkým domkem bez automobilu a skromným domkem s automobilem, zvítězí jistě tento. Zprostředkovatelé realit potvrzují, že první otázkou kupců nyní jest, zdali je při domě garáž. Dům bez garáže se těžce prodává. Ačkoli venkov láká už svým půvabem, zvyšuje jeho půvab okolnost, že ho lze užívati prostřednictvím automobilu, a nejeden muž se přestěhoval z města na venek jen proto, aby se zbyl velkých nákladů, spojených s vydržová-

ním automobilu ve městě. Všechen pořádek domácího života se soustřeďuje kolem automobilu.

Automobil plodí nebezpečnou řevnivost mezi přáteli a celými rodinami. Nadělá-li jeden člen rodiny trošku peněz, musí to dát rodině i světu najevo tím, že si koupí automobil. Nebo zdá-li se, že stojí na společenském žebříku o příčel níž než ostatní rodina, snaží se vyšinouti prostřednictvím vozu. Resultátem je nákladná řevnivost, jež zavleče celou skupinu do dluhů.

Mezi obchodníky se lze shledati s touž tendencí. Přinesl-li dobrý rok podstatný zisk, neuloží se, aby byl reservou pro léta hubená, nýbrž vynaloží se na auto. Před nějakým časem jsme půjčovali jednomu obchodníkovi na rozšíření závodu. Rozšířil jej značně přístavbou a vzal na sebe v tomto podniku značné risiko. Nesplatil ještě ani poloviču svého dluhu, když se pojednou objevil v autu docela novém. Teď víme, kam plynou jeho zisky, a dáme si na tohoto muže pozor.

Nedávno se mne jedna new-yorská úvěrní společnost ptala telefonicky o úvěrové schopnosti jistého obchodníka. Ptal jsem se po příčině tohoto dotazu a oni mi řekli, že kupuje cestovní auto pro sedm osob asi za 1800 dolarů. Sledoval jsem kariéru tohoto muže s jistou pozorností. Na účet v bance ovšem přebráno. V svých knihách měl zapsáno množství dubiosních pohledávek. Věděl jsem, že vychází jen tak tak. Radil jsem nepůjčovati mu. A když za několik hodin přišel ke mně a žádal o půjčku 250 dolarů, domyslil jsem se účelu a vyptával jsem se ho na jeho auto. Připustil, že je kupuje. Zeptal jsem se ho, nemyslí-li, že by mu méně nákladný vůz posloužil právě tak dobře. On se tím urazil a řekl, že má velkou rodinu a ta že potřebuje zdravého vzduchu a konec konců mně že do toho nic není. Odepřel jsem půjčiti. Druhý den jdu k přesnídávce a vidím ho řídit nový vůz. Jak se k němu dostal, nevím. Vím však, že, kdyby byl koupil stroj lacinější, nebyl by přetrumfl svého soupeře. On musí vypadat blahobytný, i když není.

Nejen že automobil je symbolem společenského a obchodního postavení svého majetníka: jeho ztráta je pohromou. Nikdy jsem nepoznal člověka, který by se byl vzdal jednou koupeného automobilu, leda aby si koupil lepší. Zkušenost finančních společností učí, že jenom nepatrné procento vozů jimi financovaných vrací se v jejich držení. To znamená jinými slovy, že vůz zůstává koupen, ať jsou s jeho držením spojeny oběti jakékoli. Je k tomu třeba zcela neobyčejné odvahy přiznati se světu, že jste měli automobil a že jste ho pozbyli. Proto jest auto poslední obět, která se přináší na oltáře neštěstí. Znám člověka, který nemá peníz na předplatní tramwayový lístek, a přece si vydržuje automobil.

Jest třeba lidí, kteří se dívají na automobil nejen jako na životní nezbytnost, nýbrž i jako na závoj, jímž zastírají své pravé postavení. Pokud řídí svoje auto, mají pocit, že jejich věřitelé budou ochotni čekat. Koupě nového vozu je důkazem, že jsou ještě s to držet se nad vodou. Dokladem je jeden new-yorský obchodník, který byl na pokraji úpadku. Šest měsíců neměl ze svého obchodu jediný cent zisku. Viděl blížit se neodvratný konec. Měl auto téměř nové. Jednoho dne mne volá jistá banka a ptá se mne, stojí-li tento muž za půjčku 1000 dolarů. Ptal jsem se na účel půčky a odpověď zněla, že má být splátkou na nové auto. Znal jsem jeho poměry a vypověděl jsem o nich bez obalu. Byv takto odmítnut, šel k jinému prodavači a tam se mu podařilo s malým nádavkem v hotovosti vyměnit starý vůz za nový.

Jistý obchodník, jejž jsem znal, nahromadil za války peněz. Vystavěl si okázalý dům. Koupil si auto. Poválečná špatná obchodní konjunktura ho postihla velmi těžce. Dvě nebo tři léta žil nad své poměry. Půjčoval si, kolik jen banky byly ochotny půjčiti, a potom jim zaplatil tím, že uvalil na svůj dům druhou hypotéku. Pro povrchního pozorovatele nenastala v životě tohoto muže žádná změna. Jeho žena plní tytéž společenské povinnosti v témž voze a oni žijí v témž domě, který je ponenáhlu podminováván falešnou životní úrovní. Jednoho dne musí tento dům přijít na buben.

Nejdojemnější případ, jejž jsem měl možnost pozorovati, byl případ makléře z Wall Streetu. Měl šťastnou schopnost vycítiti vítěze a vydělával sto až sto padesát tisíc ročně. Byl to muž velkodušný. Žil dobře. Jednoho dne přišla ke mně jeho žena a řekla mi, že jsou v tísni a potřebují deset tisíc dolarů. Mohl bych snad umístit hypotéku na jejich dům? Šel jsem si ten dům prohlédnout — byla to nejskvělejší budova ve městě. Drahý nábytek, vhloubené zahrady, ochlazovací zařízení, vodotrysky, služebnictvo. V garáži stál speciální model drahého automobilu. Vedle něho stály dva jiné vozy, typy oblíbené u boháčů. Umístil jsem hypotéku. Za několik měsíců přišla ona paní zase a řekla, že všechno je to tam; i auta přešla do rukou věřitelů. Její muž byl v sanatoriu, zlomený, nervósní, vrak. Mohl bych půjčit na hypotéku dvacet tisíc dolarů? Vykonal jsem novou prohlídku a v garáži, kde stávaly tři majestátní auta, stála fordka s plochými pneumatikami — němý svědek úpadku rodiny. Možná, že ty vozy neměly s pohromou nic společného, ale ony přece charakterisují extravaganci, jež kdysi měla vrch a jež skončila chudobou, jejíž truchlivost nelze ani pochopiti.

Ctižádost míti automobil nepřestává u vrstev vyšších a se značnějšími důchody, nýbrž zasahuje i mezi »dělníky s bílým límečkem« — úředníky s obmezeným příjmem. V mé bance má padesát procent zaměstnanců auto a jezdí v něm do kanceláře. Hlavní myšlenkou mnoha lidí pracujících není dnes, kolik mohou našetřit, nýbrž jak dlouho bude trvat, než si budou moci koupit auto. Chození pěšky je dnes zaniklé umění. I moje pradlena přijíždí do práce a odjíždí z práce v autu. Já to zaplatím, o tom není pochyby. Jíti do města nakoupit pěšky jest dnes společenský poklesek, třebas bylo tržiště jenom o několik ulic níž.

Slyšeli jsme mnoho o saturačním bodě v průmyslu automobilovém — o chvíli, kdy obecenstvo bude vozy »nasyceno« a továrny už nebudou moci své výrobky prodat. Kdy tento čas přijde, nikdo neví, ale já myslím, že se blíží kvapně, neboť ti, kdož dnes kupují auta, jsou vesměs z nižších obchodních a řemeslných vrstev. Projděte předměstími kteréhokoli města a podívejte se na množství vozů, stojících na dvorech činžovních domů! Pravda, mnoho automobilů se prodává těm, kdož si jich mohou dopřát, ale soutěž je tak ostrá a síla, ženoucí prodavače, je tak naléhavá, že je mnoho těch, kdož se dají ke koupi přemluviti, ačkoli by za obyčejných okolností nekoupili. V poslední době jsem byl svědkem, že si na př. koupil cestovní auto za 1500 dolarů malý krejčí, který pro ně ani neměl místo, ba neměl na ně ani co splatit — kromě staré fordky na výměnu — a který za dvě léta nebyl s to zaplatit bance dlužných 75 dolarů. Někteří budou vinit prodavače z příliš ostrých prodejních praktik; jiní finanční společnosti za to, že přijímají každé risiko, které se jim naskytuje; opět jiní prohlásí kupce aut za lehkomyslníky. Ale ať je příčina jakákoli — výsledek je vždy týž — dluhy, dluhy a dluhy, nadělané pro věc nákladnou, jež velmi rychle pozbývá hodnoty a jeví nenasytnou touhu po penězích. Ovšem, tyto peníze uplývají po malých částkách, ale za rok je to velká suma, a to si průměrný člověk nechce uvědomit; a uvědomí-li si to, nemá odvahu auta se vzdát. On musí podržet svůj vůz stůj co stůj.

Tato záplava majetníků aut není dobrým znamením. Ukazuje, že je mnoho lidí, kteří se odvažují až k samé mezi svých prostředků, nebo i za ni; že už nepřevládá starý smysl pro finanční rovnováhu a bezpečnost v životě; že suma vydání musí neustále růsti. Úsilí předstihnouti druhého je úsilí opravdu šílené. Snadnost, s jakou lze koupiti auto na splátky, je příliš lehkou cestou k úpadku. Spořivých návyků nelze nikdy

nabýti prostřednictvím věci tak nákladné, jako je automobil. Naopak, zde si je třeba zvyknout na výdaje, neboť pokud jde o stálou spotřebu paliva, oleje a oprav, nehledě ani k velkému znehodnocování, zaujímá automobil první místo mezi všemi stroji, jež kdy byly vynalezeny k radosti člověka.

Ale —

Já sám stále ještě jezdím v autu. Musím držet krok s ostatními, třebaže jsem na to spotřeboval už čtyři vozy.

Poznámky

Boj proti politickému klerikalismu. V posledním čísle »Varu« p. Jos. Hrdina v závěrku svého článku »Ještě prostředky demokracie« slovy jak náleží vřelými propaguje boj proti klerikalismu politickému, který ze všech odnoží klerikalismu dle jeho vlastních slov je »nejnebezpečnější svobodě a rozvoji lidského ducha« a jehož »potření konec konců spadá v jedno s úsilím pravé pokrokové práce.« Tato slova mají význam, zvlášť čteme-li je na stránkách »Varu«, který až dosud tak vynikajícím způsobem prováděl přímo advokátské hájení komunistické theorie i praxe. Doufáme, že u p. Hrdiny v boji proti politickému klerikalismu nezůstane pouze při slovech. Daleko při tom na frontu míti nebude. Může začít přímo u strany komunistické, ke které má nejblíže.. Jako dobré kompendium pro tento boj doporučujeme mu oficielní »Usnesení v záležitosti diskuse«, vydaná výk. výborem kom. strany a otisknutá v »Rudém Právu«, jakožto pravidla pro chystanou předsjezdovou diskusi. První paragraf těchto usnesení zní:

> »Jak vésti diskusi? Diskuse musí býti vedena účelně a věcně. Diskuse má se vystříhati zbytečného osobního napadání a stavět vždy důvody proti důvodům. V diskusi přípustna je kritika, ale nepřípustno je útočení proti platným zásadám a usnesením a jest vyvarovati se všeho toho, co by na veřejnosti mohlo stranu poškoditi. Za udržení diskuse v rámci přípustné stranické kritiky odpovědni jsou vedoucí redaktoři listů strany. Výkonný výbor volí tříčlennou komisi, která má povinnost sledovati průběh diskuse a zakročovati okamžitě proti těm listům strany, v nichž by diskuse dovolený rámec překročovala.«

Jak vidět, dovolený rámec diskuse není příliš široký, kritika jest sice dovolena, ale s podmínkou, že nebude »útočeno« proti platným zásadám a usnesením. Takovouto »diskusi« připouští papež v rámci katolické církve také, a tříčlenná komise volená výkonným výborem, mající povinnost sledovati průběh diskuse a okamžitě zakročovati proti těm, kteří tento rámec diskuse překročí — tato komise neliší se mnoho od papežské kurie. Leda tím, že pravděpodobně bude zakročovati rychleji. Druhý paragraf řádu ukazuje, jak důkladným sítem budou články procházeti, než se dostanou před širší veřejnost. Každý účastník jest se svými články odkázán v prvé řadě na časopis svého kraje. O tom, které články pro svůj význam mají býti uveřejněny ve více listech, rozhoduje po návrhu komise polbyro. Toto usnesení dává polbyru možnost dirigování samotných výsledků diskuse, tím, že projevy dosavadnímu výk. výboru nepříznivé, nebudou-li hozeny přímo do koše na základě ustanovení par. 1. a 3., budou aspoň publikovány pouze v některém časopisu krajinském a naopak do všech listů strany budou kolportovány články dosavadnímu vedení příznivé. Pro větší rozšíření z článků oposice mohou býti vybrány články obsahově slabé, které obhájci dosavadního vedení budou moci hravě vyvracet. Tím způsobem bude ve veřejnosti působen dojem, že většina účastníků diskuse s postupem dosavadního vedení souhlasí, oposice naopak ve svých názorech že je neujasněná a slabá a tím bude náležitě zpracován dav, ten »Dav«, v jehož neomylnost a všemohoucnost p. prof. Nejedlý věří... Dále v usnesení čteme paragraf 3.:

> »O čem má býti diskutováno? Všichni diskutující měli by si za cíl diskuse položiti snahu, přispěti co možná nejvíce k posílení strany a najíti nejsprávnější a leninské stanovisko ke všem současným událostem a úkolům. Proto i kritika minulých událostí, konstatování zkušeností neb chyb, mají v diskusi jen potud místa, pokud jsou vedeny snahou zhodnotiti je a vyvoditi z nich pro budoucnost co možno nejsprávnější závěry.«

Ovšem, o této snaze a správnosti hodnocení bude rozhodovati opět komise se svým právem okamžitého zakročení proti rušitelům »zákonitého« průběhu diskuse. Jak vidět, vedení strany učinilo v těchto pravidlech všechna možná i nemožná opatření, aby diskuse byla co nejméně diskusí a p. Haken bude před všemohoucím davem prof. Nejedlého státi nezranitelný jako Siegfried. Jako poslední hřebík do rakve diskuse je zde ustanovení, dle kterého jest »zbytečno opakovati věci dávno již všeobecně známé a bezesporné.« Konec korunuje dílo. I kdyby se našel mezi komunistickou oposicí genius, který by proplul všechna úskalí těchto pravidel, o poslední jistě ztroskotá. Tříčlenná komise prostě prohlásí jeho názor za »dávno již všeobecně známý a bezesporný« a, hodí jej do koše. V závěrku »Usnesení« čteme: »Účelem diskuse není psát — účelem diskuse je přemýšlet!« Tato závěrečná morálka jest důkazem, že vedení našich komunistů má více smyslu pro humor než pro diskusi. Boj proti takovému politickému klerikalismu a jesuitismu, jaký jest obsažen v citovaném »Usnesení v záležitosti diskuse«, takový boj jest hoden hrdiny! Ale uteče-li p. Hrdina před tímto bojem, pak budeme moci definitivně rozhodnouti problém, co jest čestnější a pokrokovější: Býti Kondelíkem v »Přítomnosti« anebo takovýmto »hrdinou« ve »Varu«. *M. B.*

Dopisy

Mládí o volbách.

Vážený pane redaktore!

V posledním čísle »Přítomnosti« stěžoval si nějaký dvaadvacetiletý jinoch na nesnáze, které mu působí vzhledem k jeho mládí volební povinnost. Dovolte mi několik vět. Je mi také právě tolik let, co onomu p. kg. »klukovi« a souhlasím úplně s jeho projevem. Myslím, že málokterý z nás, abych tak řekl »politických rekrutů«, bude volit s objektivní spravedlností. Rozhodne tu buď raptus bujnosti, nebo raptus blaseovanosti — podle letory.

Já sám mám podstatné obavy, že nesetkám-li se do té doby s nikým, kdo by byl schopen svojí morální autoritou mne přesvědčit o nutnosti hledět kladně na politický život (a na život vůbec — v jednadvaceti letech je člověk ještě tolik doktrinářem a idealistou!) — sáhnu po kandidátce té strany, která bude mít v programu nejvíc rozvratu a negace. Bude-li to objektivně spravedlivé, nevím — před svým svědomím budu však číst; imponujet mi Mephistopheles:

Ich bin der Geist, das stets vereint!
Und das mit Recht; denn alles was entsteht,
ist werth dass es zugrunde geht.

V úctě oddaný *Karel Čejka,* t. č. studující.

(Pozn. redakce: Milý příteli, chtěli bychom jenom krátce říci, že tonete v politováníhodných bludech, myslíte-li, že vše, co je, je dobré jen právě tak k tomu, aby to zašlo. To je stanovisko, které možno pochopiti u Mefista, ne u člověka. Ale Vaše upřímnost, i upřímnost Vašeho kolegy z minulého čísla, mají svou cenu: ukazují, že je poněkud nesmyslno, dávati do rukou volební právo lidem před dvacátým čtvrtým rokem, dokud o ně ještě nestojí a dokud si neodbyli první intelektuální vybouření. To je jeden z omylů demokracie.)